

**ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΟΙ
(ΞΕΝΟΦΩΝ, ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ)**

Α΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 4ος

Ομάδα συγγραφής:

Κυριακή Διαλησμά

Άρης Δρουκόπουλος

Ευαγγελία Κουτρομπέλη

Γεράσιμος Χρυσάφης

Υπεύθυνοι για το Παιδαγωγικό

Ινστιτούτο

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΒΕΪΚΟΥ, Σύμβουλος

ΣΩΤΗΡΗΣ ΓΚΛΑΒΑΣ,

Μόνιμος Πάρεδρος

Επιτροπή κρίσης:

Αθανάσιος Βερτσέτης

Αγγελική Στασινοπούλου

Κώστας Σταύρου

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

*Ομάδα Εργασίας Υπουργείου
Παιδείας, δια Βίου Μάθησης και
Θρησκευμάτων*

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Κ. Διαλησμά - Α. Δρουκόπουλος
Ε. Κουτρομπέλη - Γ. Χρυσάφης**

**ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΟΙ
(ΞΕΝΟΦΩΝ, ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ)**

Α΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 4ος

Το εικονογραφικό υλικό και οι χάρτες του βιβλίου προέρχονται από εκδόσεις Μουσείων και Εκδοτικών Οίκων, τους οποίους το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ευχαριστεί θερμά. Ιδιαίτερως ευχαριστεί την Εκδοτική Αθηνών και το Νομισματικό Μουσείο Αθηνών.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ

Κεφάλαιο 1. §36-38

Κείμενο

**Η πειθαρχία του πανίσχυρου
Αγησιλάου στους νόμους της
Σπάρτης (394 π.Χ.)**

36 Ἄξιόν γε μὴν καὶ ἐντεῦθεν ὑπερβαλλόντως ἄγασθαι αὐτοῦ, ὅστις ἄρχων μὲν παμπόλλων ἐν τῇ ἡπείρῳ πόλεων, ἄρχων δὲ καὶ νήσων, ἐπεὶ καὶ τὸ ναυτικὸν προσῆψεν αὐτῷ ἢ πόλις, αὐξανόμενος δὲ καὶ εὐκλείᾳ καὶ δυνάμει, παρὸν δ' αὐτῷ πολλοῖς καὶ ἀγαθοῖς χρῆσθαι ὅ τι ἐβούλετο, πρὸς δὲ τούτοις τὸ μέγιστον, ἐπινοῶν καὶ ἐλπίζων καταλύσειν τὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύσασαν πρότερον ἀρχήν, ὅμως ὑπ' οὐδενὸς τούτων ἐκρατήθη, ἀλλ'

ἐπειδὴ ἦλθεν αὐτῷ ἀπὸ τῶν οἴκοι
τελῶν βοηθεῖν τῇ πατρίδι, ἐπείθετο
τῇ πόλει οὐδὲν διαφερόντως ἢ εἰ ἐν
τῷ ἐφορείῳ ἔτυχεν ἑστηκῶς μόνος
παρὰ τοὺς πέντε, μάλα ἔνδηλον ποι-
ῶν ὡς οὔτε ἂν πᾶσαν τὴν γῆν δέξαι-
το ἀντὶ τῆς πατρίδος οὔτε τοὺς ἐπι-
κτῆτους ἀντὶ τῶν ἀρχαίων φίλων
οὔτε αἰσχροῦ καὶ ἀκίνδυνα κέρδη
μᾶλλον ἢ μετὰ κινδύνων τὰ καλὰ τε
καὶ δίκαια.

Ἡ προσφορά του στον Ελληνισμό της Μ. Ασίας

37 Ὅσον γε μὴν χρόνον ἐπὶ τῇ
ἀρχῇ ἔμεινε πῶς οὐκ ἀξιεπαίνου βα-
σιλέως καὶ τοῦτ' ἔργον ἐπεδείξατο,
ὅστις παραλαβὼν πάσας πόλεις
ἐφ' ἃς ἄρξων ἐξέπλευσε στασιαζού-
σας διὰ τὸ τὰς πολιτείας κινηθῆναι,
ἐπεὶ Ἀθηναῖοι τῆς ἀρχῆς ἔληξαν,
ἐποίησεν ὥστ' ἄνευ φυγῆς καὶ θανά-

των ἕως αὐτὸς παρῆν ὁμονόως πολιτευομένης καὶ εὐδαίμονας τὰς πό-
38 λεις διατελέσαι; Τοιγαροῦν οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἕλληνες οὐχ ὡς ἄρχοντος μόνον ἀλλὰ καὶ ὡς πατρὸς καὶ ἐταίρου ἀπιόντος αὐτοῦ ἐλυποῦντο. Καὶ τέλος ἐδήλωσαν ὅτι οὐ πλαστὴν τὴν φιλίαν παρείχοντο. Ἐθελούσιοι γοῦν αὐτῷ συνεβοήθησαν τῇ Λακεδαιμόνι, καὶ ταῦτα εἰδότες ὅτι οὐ χείροσιν ἑαυτῶν δεήσοι μάχεσθαι. Τῶν μὲν δὲ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πράξεων τοῦτο τέλος ἐγένετο.

γλωσσικά σχόλια

προσῆψεν· προσάπτω + τινι + τι
= προσθέτω σε κάποιον κάτι, αναθέτω σε κάποιον και κάτι ακόμη
αὐξάνομαι εὐκλείᾳ καὶ δυνάμει =
ενισχύομαι ως προς τη δόξα και τη

**δύναμη, η δόξα και η δύναμη μου
μεγαλώνουν**

**εὐκλεια = <εὐκλεής<εὐ+κλέος =
φήμη, δόξα**

**ἀκλεής, περικλεής. Κλεισθένης,
Κλεοπάτρα, Σοφοκλῆς, Περικλῆς,
Χαρίκλεια**

**παρὸν αὐτῷ·(αιτ. απόλ.) πάρεστί
μοι χρῆσθαι = εἶναι δυνατόν σε
μένα να χρησιμοποιήσω**

**ἐπινοῶ (-έω) = ἔχω στο νου μου,
σχεδιάζω να...**

**καταλύω τὴν ἀρχὴν = καταλύω,
διαλύω την εξουσία**

**κρατοῦμαι (-έομαι) ὑπό τινος =
νικιέμαι, κυριεύομαι από κάτι**

**τὰ ἐν οἴκοι τέλη = η κυβέρνηση
της πατρίδας**

**οὐδὲν διαφερόντως = καθόλου
διαφορετικά, ακριβῶς το ίδιο**

τὸ ἐφορεῖον = η αίθουσα συνεδρίων των πέντε εφόρων της Σπάρτης ἐσθηκώς· ἴσταμαι παρὰ τοὺς πέντε = στέκομαι ὀρθίος μπροστά στους πέντε εφόρους (που κάθονται στις θέσεις τους)

ἐπίκτητος, -ον = αυτός που αποκτήθηκε εκ των υστέρων (<ἐπί+κτάομαι -ῶμαι=αποκτώ· κτήμα, κτήνος, κτήσις, κτήτωρ)

μένω ἐπὶ τῇ ἀρχῇ = ασκώ την εξουσία

ἐκπλέω ἄρξων ἐπὶ τὰς πόλεις = ξεκινάω με το στόλο για να κυβερνήσω τις πόλεις

κινουῖνται αἱ πολιτεῖαι = υπάρχει πολιτική αστάθεια

φυγή καὶ θάνατοι = εξορίες και εκτελέσεις

**διατελῶ (-έω) = παραμένω
συνεχώς**

τοιγαροῦν = γι' αυτό λοιπόν

**ἐλυποῦντο ἀπιόντος αὐτοῦ (αιτιολ.
μετοχή) = λυπόντουσαν γιατί
έφευγε, για την αναχώρησή του**

**δηλῶ (-όω) = φανερώνω, αποδει-
κνύω**

**συνεβοήθησαν + αὐτῶ (αντικ.) +
τῆ Λακεδαίμονι (αντικ.) ἐθελούσιοι
(επιρ. κατηγ. του τρόπου) = έσπευ-
σαν μαζί του να βοηθήσουν τη
Λακεδαίμονα με τη θέληση τους**

ερμηνευτικά σχόλια

§36-38

**Ο Ξενοφών στο τέλος του 1ου κεφα-
λαίου περιγράφει τον τερματισμό
των μικρασιατικών επιχειρήσεων
του Αγησιλάου με τόνο εγκωμιαστι-**

κό-υμνητικό θα μπορούσε να πει κανείς: «ἄξιόν γε μὴν καὶ ἐντεῦθεν ὑπερβαλλόντως ἄγασθαι αὐτοῦ» (§36). Πβ. §1 Οὐ ράδιόν (ἐστι) ἄξιον ἔπαινον γράψαι, §4 «τῆδε γε μὴν καὶ κοινῇ ἄξιόν (ἐστι) ἐπαινέσαι τὴν τε πατρίδα καὶ τὸ γένος» και τον υμνητικό τόνο της έκφρασης «ἄξιόν ἐστι» στην εκκλησιαστική ποίηση και στην ποίηση του Ελύτη. Ο τόνος αυτός είναι φανερός και από τη μακρότατη περίοδο της §36. Κανένας βασιλιάς της Σπάρτης (εκτός, ίσως, από τον Πausanias κατά τους Περσικούς πολέμους) δεν είχε αποκτήσει τόση δύναμη, όση ο Αγησίλαος. Ασκούσε εξ ονόματος της Σπάρτης την εξουσία σε πολλές πόλεις της Μ. Ασίας αλλά και σε νησιά γιατί για πρώτη φορά η πολιτική ηγεσία της Σπάρτης (οι πέντε έφοροι) είχαν αναθέσει στο ίδιο πρόσω-

πο την ηγεσία και του ναυτικού. Ο «ναύαρχος» της Σπάρτης είχε ετήσια θητεία.

Ο λόγος του συγγραφέα οργανώνεται με βάση α) την αντίθεση: «ἄρχων μὲν πόλεων, ἄρχων δὲ καὶ νήσων», «τὸ μέγιστον... ὅμως ὑπ' οὐδενὸς ἐκρατήθη, ἀλλὰ... ἐπείθετο» (§36).

β) τη χρήση του και ως επιδοτικού: (ακόμη και, και μάλιστα και) «ἄρχων μὲν πόλεων, ἄρχων δὲ καὶ νήσων», «ἐπεὶ καὶ τὸ ναυτικόν... προσῆψεν» (§36).

γ) και τη σύγκριση «ἐπείθετο τῇ πόλει οὐδὲν διαφερόντως ἢ εἰ ἐν τῷ ἐφορείῳ ἔτυχεν...», «ἐνδηλον ποιῶν ὡς οὔτε ἂν πᾶσαν τὴν γῆν δέξαιτο ἀντὶ τῆς πατρίδος / οὔτε τοὺς ἐπικτήτους ἀντὶ τῶν ἀρχαίων φίλων / οὔτε αἰσχρὰ καὶ ἀκίνδυνα

μᾶλλον ἢ μετὰ κινδύνων τὰ καλὰ καὶ δίκαια» (§36), «οὐχ ὡς ἄρχοντος μόνον ἀλλὰ καὶ ὡς πατρὸς καὶ ἐταίρου» (§38). Ο θαυμαστής των σπαρτιατικῶν θεσμῶν και του σπαρτιατικοῦ ἠθους εγκωμιάζει επάξια μια μεγάλη στιγμή της ζωής του ηγέτη-προτύπου του.

§36 πρὸς δὲ τούτοις τὸ μέγιστον Συντακτ. «Προεξαγγελτική Παράθεση»: ο λόγος διακόπτεται με μία παράθεση για να τονισθεί το νόημα που αμέσως ακολουθεί. Τίποτε δεν φάνηκε αρκετό να εμποδίσει τον Αγησίλαο να πειθαρχήσει στους νόμους της πατρίδας του και στις εντολές των εφόρων: το πιο σπουδαίο από όλα ήταν ότι σχεδίαζε και ἠλπιζε «καταλύσειν τὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύσασαν πρότερον ἀρχήν», να νικήσει, να διαλύσει το κρά-

τος που είχε εκστρατεύσει εναντίον της Ελλάδος κατά το παρελθόν. Ο Ξενοφών, σ' αυτό το σημείο, εντάσσει τον Αγησίλαο στο κλίμα που καλλιεργούσαν διανοούμενοι και ρήτορες της εποχής, στο πνεύμα της «πανελληνίας ιδέας», της ανάγκης δηλαδή να τερματίσουν οι Ελληνικές πόλεις τις διαμάχες τους, να συνασπισθούν σε μια ισχυρή συμμαχία και να επιτεθούν στο Περσικό κράτος για λόγους πολιτικούς, οικονομικούς και ιδεολογικούς [388 π.Χ. Ο Όλυμπιακός (Λόγος) του Γοργία. 384 π.Χ. Όλυμπιακός του Λυσία. 399-380 π.Χ. «Πανηγυρικός» του Ισοκράτη].

τὰ οἴκοι τέλη, ἐν τῷ ἐφορείῳ,
ἔστηκώς μόνος παρὰ τοὺς πέντε
Τα «τέλη», οι πέντε ἔφοροι της Σπάρτης είχαν πολύ μεγάλη δύνα-

μη. Τοποθετούσαν, ανακαλούσαν και έκριναν τους επικεφαλής των εκστρατειών. Παρέπεμπαν σε δίκη και βασιλείς όπως τον Πausανία, τον νικητή των Πλαταιών, όταν έκριναν ότι έκανε υπέρβαση εξουσίας ή τον Πausανία, του τέλους του Πελοποννησιακού, όταν του καταλόγισαν στρατηγική ανικανότητα στη μάχη της Αλιάρτου (395 π.Χ.). Οι έφοροι λογοδοτούσαν μόνο στους εφόρους του επόμενου έτους. Η αυστηρή σπαρτιατική εθιμοτυπία προέβλεπε τη θέση και τη συμπεριφορά του βασιλιά ενώπιον των εφόρων στις συναντήσεις («για υπηρεσιακά θέματα»): μέσα στο «έφορεϊόν», στο γραφείο συνεδριών των εφόρων, αυτοί ήταν καθιστοί στις θέσεις τους και ο βασιλιάς στεκόταν όρθιος απέναντι τους.

αἰσχροῦ καὶ ἀκίνδυνα κέρδη
Αυτά που προέρχονται από συναλλαγές και δωροδοκίες.

§37 ἐπὶ τῇ ἀρχῇ ἔμεινε
Ἄσκησε τις διευρυμένες εξουσίες που του είχαν ανατεθεί ἐπὶ μία διετία.

ἐπεὶ Ἀθηναῖοι τῆς ἀρχῆς ἔληξαν
Μετά την εξασθένιση της δύναμης των Αθηναίων, τις αποστασίες των συμμαχικῶν πόλεων και την τελική ήττα, υπήρξαν εσωτερικές συγκρούσεις και ταραχές σε πολλές ἀπό τις πόλεις της Μ. Ασίας και των νησιῶν του Αιγαίου.

§38 καὶ ταῦτα (καὶ μάλιστα) εἶδότες (εναντ. μτχ. μολονότι γνώριζαν)
ὅτι δεήσοι μάχεσθαι οὐ χείροσιν (σχῆμα λιτότητος = βελτίοσιν)
ἑαυτῶν

Οι Έλληνες της Μ. Ασίας που ακολούθησαν τον Αγησίλαο γνώριζαν πολύ καλά ότι επρόκειτο να αντιμετωπίσουν στην Ελλάδα πολύ ισχυρούς αντιπάλους.

ερωτήσεις – ασκήσεις

1. Ποια εντολή έλαβε ο Αγησίλαος από τους πέντε εφόρους (από την κυβέρνηση της Σπάρτης;)

2. Πώς αντέδρασε σ' αυτήν την εντολή;

3. Ποια ήταν η προσφορά του προς τους κατοίκους των ελληνικών πόλεων της Μ. Ασίας;

4. Ποια στάση ετήρησαν οι Έλληνες της Μ. Ασίας κατά την αναχώρησή του;

5. Να υπογραμμίσετε την ορθή απάντηση:

παρὸν αὐτῷ χρῆσθαι πολλοῖς καὶ ἀγαθοῖς ὅ τι ἐβούλετο: πρόταση αιτιολογική, ειδική, πλάγια ερωτηματική.

Πῶς οὐκ ἀξιεπαίνου βασιλείας καὶ τοῦτ' ἔργον ἐπεδείξατο, ὅστις...

ἐποίησεν: αναφορική υποθετική, αναφορική τελική, αναφορική αιτιολογική

ἐλυποῦντο αὐτοῦ ἀπιόντος: μτχ. κατηγορηματική, αιτιολογική, χρονική

6. πολλοῖς, ἀγαθοῖς, μέγιστον, αἰσχρά, καλά, δίκαια. Να γράψετε τον ίδιο τύπο στους τρεις βαθμούς.

7. Να γράψετε την ίδια φράση στην Ενεργητική Διάθεση: ὑπ' οὐδενὸς τούτων ἐκρατήθη

**8. Να βρείτε μέσα στο κείμενο τα αντώνυμα των παρακάτω λέξεων:
τούς ἐπικτήτους (φίλους)
αἰσχροῖα (κέρδη)
ἀκίνδυνα (κέρδη)
στασιαζούσας (πόλεις)**

9. Γιατί είναι αξιέπαινος ο Αγησίλαος που εκτέλεσε αγόγγυστα την εντολή των εφόρων;

10. Ποιες είναι, κατά τον Ξενοφώντα, απαραίτητες προϋποθέσεις για την ευδαιμονία μιας πόλης;

θέματα για συζήτηση

- α) «... ἄρχων δὲ καὶ νήσων, ἐπεὶ καὶ τὸ ναυτικὸν προσῆψεν αὐτῷ ἡ πόλις» (§36)

β) «Ὅντι δ' αὐτῷ ἐν τῷ πεδίῳ τῷ ὑπὲρ Κύμης ἔρχεται ἀπὸ τῶν οἴκοι τελῶν ἄρχειν καὶ τοῦ ναυτικοῦ ὅπως γινώσκει καὶ καταστήσασθαι ναύαρχον ὄντινα αὐτὸς βούλοιο. Τοῦτο δ' ἐποίησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι τοιῶδε λογισμῷ, ὡς, εἰ ὁ αὐτὸς ἀμφοτέρων ἄρχοι, τό τε πεζὸν πολὺ ἂν ἰσχυρότερον εἶναι, καθ' ἐν οὔσης τῆς ἰσχύος ἀμφοτέροις, τό τε ναυτικόν, ἐπιφανομένου τοῦ πεζοῦ ἔνθα δέοι». Ξεν. Ελλ. 3.4. 27.

Καθώς βρισκόταν στην πεδιάδα πάνω από την Κύμη έλαβε εντολή από τη Λακεδαίμονα να αναλάβει και την ανώτατη διοίκηση του ναυ-

τικού, διορίζοντας ναύαρχο όποιον ήθελε ο ίδιος. Τούτο τόκαναν οι Λακεδαιμόνιοι με τη σκέψη ότι αν αρχηγός και των δύο είναι το ίδιο πρόσωπο, και το πεζικό θα είναι πολύ πιο δυνατό –μιας και οι δυνάμεις των δύο θάναι ενωμένες– αλλά και το ναυτικό, αφού θα του ερχόταν ενίσχυση το πεζικό όποτε χρειαζόταν. (Μετάφραση Ρόδη Ρούφου).
γ) «καὶ καθ' ὁδὸν σκυτάλην δέχεται παρὰ τῶν οἴκοι τελῶν κελεύουσιν αὐτὸν ἄρχειν ἅμα καὶ τοῦ ναυτικοῦ. Τοῦτο μόνῳ πάντων ἐποίησαν Ἀγησιλάῳ» (Πλουτάρχου, Αγησ. 10).

- Ποια πλευρά του ίδιου γεγονότος εξαίρεται από τον συγγραφέα στην κάθε περίπτωση;

α) «... τὸ δὲ μέγιστον ἐπινοῶν καὶ ἐλπίζων καταλύσειν τὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύσασαν ἀρχήν» (§36)...

«τοιγαροῦν οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἕλληνες οὐχ ὡς ἄρχοντος μόνον ἀλλὰ καὶ ὡς πατρὸς καὶ ἐταίρου ἀπιόντος αὐτοῦ ἔλυποῦντο» (§38).

β) Ο Αγησίλαος δέχεται την εντολή να επιστρέψει στην Ελλάδα: «Ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἐπεὶ ἤκουσε, χαλεπῶς μὲν ἤνεγκεν, ἐνθυμούμενος καὶ οἴων τιμῶν καὶ οἴων ἐλπίδων ἀπεστερεῖτο, ὅμως δὲ συγκαλέσας τοὺς συμμάχους ἐδήλωσε τὰ ὑπὸ τῆς πόλεως παραγγελλόμενα, καὶ εἶπεν ὅτι ἀναγκαῖον εἴη βοηθεῖν τῇ πατρίδι· ἐὰν μέντοι ἐκεῖνα καλῶς γένηται, εὖ ἐπίστασθε, ἔφη, ὧ ἄνδρες σύμμαχοι, ὅτι οὐ μὴ ἐπιλάθωμαι ὑμῶν, ἀλλὰ πάλιν παρέσομαι πράξων ὧν ὑμεῖς δεῖσθε. Ἀκούσαντες ταῦτα πολλοὶ μὲν ἐδάκρυσαν, πάντες δ' ἐψηφίσαντο βοηθεῖν μετ' Ἀγησιλάου τῇ Λακεδαίμονι· εἰ δὲ καλῶς τάκεῖ γένοιτο, λαβόντες

αὐτὸν πάλιν ἤκειν εἰς τὴν Ἀσίαν»
(Ξεν. ΕΛΛ. 4.2. 3-4).

Σαν τ' άκουσε αυτά ο Αγησίλαος σκέφτηκε πόσες δόξες κ' ελπίδες θάχανε και του βαρυφάνηκε· μολούτο αυτό συγκέντρωσε τους συμμάχους και τους ανακοίνωσε τις διαταγές που είχε πάρει από τη Σπάρτη, λέγοντας ότι ήταν ανάγκη να πάει να βοηθήσει την πατρίδα του. «Αν όμως εκείνα πάνε καλά», είπε, «να είστε βέβαιοι, σύμμαχοί μας, ότι δε θα σας ξεχάσω, κι ότι θάρθω ξανά πίσω να υπερασπίσω τα συμφέροντά σας». Όταν τ' άκουσαν αυτά πολλοί δάκρυσαν, κι όλοι ψήφισαν να ενισχύσουν κι αυτοί, μαζί με τον Αγησίλαο, τη Λακεδαίμονα, κι αν πάνε καλά τα πράγματα εκεί, να τον ξαναφέρουν μαζί τους στην Ασία (Μετάφραση Ρόδη Ρούφου).

γ) (Αγησίλαος) «ἐγνώκει πρόσω χωρεῖν καὶ τὸν πόλεμον διάρας ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς θαλάττης περὶ τοῦ σώματος βασιλεῖ καὶ τῆς ἐν Ἐκβατάνοις καὶ Σούσοις εὐδαιμονίας διαμάχεσθαι, καὶ περισπᾶσαι πρῶτον αὐτοῦ τὴν σχολήν, ὡς μὴ καθίζοιτο τὸν πόλεμον βραβεύων τοῖς Ἑλλησι καὶ διαφθείρων τοὺς δημαγωγούς» (Πλουτ. Αγησ. 15).

Εἶχε αποφασίσει να προχωρήσει στο εσωτερικό της χώρας και, αφού μεταφέρει τον πόλεμο ἀπὸ την ελληνηκή θάλασσα να πολεμήσει με το βασιλιά για τη ζωή την ἴδια και για τα πλούτη στα Εκβάτανα και στα Σούσα, και πρῶτα πρῶτα να προκαλέσει αντιπερισπασμό και να τον βγάλει ἀπὸ την ησυχία του, ὡστε να μην κάθεται δίνοντας τον πόλεμο ως βραβεῖο στους Ἕλληνες

και διαφθείροντας με χρήματα τους
δημαγωγούς.

- Με ποια λέξη ή έκφραση αποδίδει
ο συγγραφέας στα τρία κείμενα το
μεγαλεπήβολο σχέδιο του Αγησι-
λάου.

- Ποιο σημείο του κειμένου β΄
(Έλληνικά) φαίνεται να έχει σκόπιμα
παραλείψει ο Ξενοφών στο Εγκώμιο
του Αγησιλάου (κειμ. α΄);

- Πώς αποκαλεί το Αιγαίο ο Πλού-
ταρχος (κείμεν. γ΄);

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ

Κεφάλαιο 2. §1-8

Περίληψη

Ο Αγησίλαος πέρασε τον Ελλήσποντο και σε λιγότερο από ένα μήνα έφτασε στη Βοιωτία.

Στη Θεσσαλία πολλοί Θεσσαλοί του αντιτάχτηκαν, αλλά με το ιππικό που είχε συγκροτήσει στη Μικρά Ασία νίκησε τους περήφανους για το ιππικό τους αντιπάλους. Έτσι έφτασε στη Βοιωτία όπου τον περίμεναν οι αντίπαλοι της Σπάρτης Θηβαίοι, Αθηναίοι, Αργείοι, Κορίνθιοι, Αινιάνες, Ευβοείς και Λοκροί. Ο Αγησίλαος προετοίμασε το στράτευμά του κατάλληλα και του ανύψωσε το φρόνημα πριν από τη μάχη.

Κεφάλαιο 2. §9-16

Κείμενο

Μάχη της Κορώνειας (394 π.Χ.)

Η παράταξη των αντιπάλων

9 Διηγῆσομαι δὲ καὶ τὴν μάχην· καὶ γὰρ ἐγένετο οἷαπερ οὐκ ἄλλη τῶν ἐφ' ἡμῶν. Συνῆσαν μὲν γὰρ εἰς τὸ κατὰ Κορώνειαν πεδῖον οἱ μὲν σὺν Ἀγησιλάῳ ἀπὸ τοῦ Κηφισοῦ, οἱ δὲ σὺν τοῖς Θηβαίοις ἀπὸ τοῦ Ἐλικῶνος. Ἐώρων δὲ τάς τε φάλαγγας ἀλλήλων μάλα ἰσοπάλους, σχεδὸν δὲ καὶ οἱ ἵππεῖς ἦσαν ἑκατέρων ἰσοπληθεῖς. Εἶχε δὲ [ὁ] Ἀγησίλαος μὲν τὸ δεξιὸν τοῦ μεθ' ἑαυτοῦ, Ὀρχομένιοι δὲ ἔσχατοι ἦσαν αὐτῷ τοῦ εὐωνύμου. Οἱ δ' αὖ Θηβαῖοι αὐτοὶ μὲν δεξιοὶ ἦσαν, Ἀργεῖοι δ' αὐτοῖς τὸ

10 εὐώνυμον εἶχον. Συνιόντων δὲ τέως μὲν σιγὴ πολλὴ ἦν ἀπ' ἀμφοτέ-

ρων· ἡνίκα δὲ ἀπειῖχον ἀλλήλων ὅσον στάδιον, ἀλαλάξαντες οἱ Θηβαῖοι δρόμῳ ὁμόσε ἐφέροντο.

Ἡ σύγκρουση

11 Ὡς δὲ τριῶν ἔτι πλέθρων ἐν μέσῳ ὄντων ἀντεξέδραμον ἀπὸ τῆς Ἀγησιλάου φάλαγγος ὧν Ἡριππίδας ἐξενάγει (ἦσαν δ' οὗτοι τῶν τε ἐξ οἴκου αὐτῷ συστρατευσαμένων καὶ τῶν Κυρείων τινές), καὶ Ἴωνες δὲ καὶ Αἰολεῖς καὶ Ἑλλησπόντιοι ἐχόμενοι. Καὶ πάντες οὗτοι τῶν συνεκδραμόντων τε ἐγένοντο καὶ εἰς δόρυ ἀφικόμενοι ἐτρέψαντο τὸ καθ' ἑαυτούς. Ἀργεῖοι μέντοι οὐκ ἐδέξαντο τοὺς ἀμφ' Ἀγησίλαον, ἀλλ' ἔφυγον ἐπὶ τὸν Ἑλικῶνα. Κάνταῦθα οἱ μὲν τινες τῶν ξένων ἐστεφάνουν ἤδη τὸν Ἀγησίλαον, ἀγγέλλει δὲ τις αὐτῷ ὅτι Θηβαῖοι τοὺς Ὀρχομενίους διακόψαντες ἐν τοῖς σκευοφόροις εἰσί. Καὶ ὁ

μὲν εὐθύς ἐξελίξας τὴν φάλαγγα ἤγεν
ἐπ' αὐτούς· οἱ δ' αὖ Ἐθηβαῖοι ὡς εἶ-
δον τοὺς συμμάχους πρὸς τῷ Ἐλι-
κῶνι πεφευγότας, διαπυσεῖν βουλό-
μενοι πρὸς τοὺς ἑαυτῶν ἐχώρουν
ἐρρωμένως.

Ἡ Ἀριστεία τοῦ Ἀγησίλαου

12 Ἐνταῦθα δὴ Ἀγησίλαον ἀνδρεῖ-
ον μὲν ἔξεστιν εἰπεῖν ἀναμφιλόγως,
οὐ μὲντοι εἶλετό γε τὰ ἀσφαλέστατα·
ἐξὸν γὰρ αὐτῷ παρέντι τοὺς διαπί-
πτοντας ἐπομένῳ χειροῦσθαι τοὺς
ὀπισθεν οὐκ ἐποίησε τοῦτο, ἀλλ'
ἀντιμέτωπος συνέρραξε τοῖς Ἐθηβαί-
οις. Καὶ συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας
ἔωθοῦντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον,
ἀπέθνησκον. Καὶ κραυγὴ μὲν οὐδε-
μία παρῆν, οὐ μὲν οὐδὲ σιγὴ, φωνὴ
δὲ τις ἦν τοιαύτη οἷαν ὀργὴν τε καὶ
μάχην παράσχοιτ' ἄν. Τέλος δὲ τῶν
Ἐθηβαίων οἱ μὲν διαπίπτουσι πρὸς
τὸν Ἐλικῶνα, πολλοὶ δ' ἀποχωροῦ-

13 ντες ἀπέθανον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν νίκη σὺν Ἀγησιλάῳ ἐγένετο, τετρωμένος δ' αὐτὸς προσηνέχθη πρὸς τὴν φάλαγγα, προσελάσαντές τινες τῶν ἱππέων λέγουσιν αὐτῷ ὅτι τῶν πολεμίων ὀγδοήκοντα σὺν τοῖς ὅπλοις ὑπὸ τῷ ναῷ εἰσι, καὶ ἡρώτων τί χρὴ ποιεῖν. Ὁ δὲ καίπερ πολλὰ τραύματα ἔχων πάντοσε καὶ παντοίοις ὅπλοις ὅμως οὐκ ἔπελάθετο τοῦ θείου, ἀλλ' ἔαν τε ἀπιέναι ὅποι βούλοιντο ἐκέλευε καὶ ἀδικεῖν οὐκ εἶα, καὶ προπέμψαι ἐπέταξε τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἱππεῖς ἔστε ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐγένοντο.

Μετὰ τη μάχη

14 Ἐπεὶ γε μὴν ἔληξεν ἡ μάχη, παρῆν δὴ θεάσασθαι ἔνθα συνέπεσον ἀλλήλοις τὴν μὲν γῆν αἵματι πεφυρμένην, νεκροὺς δὲ κειμένους φιλίους καὶ πολεμίους μετ' ἀλλήλων, ἀσπί-

δας δὲ διατεθρυμμένας, δόρατα συντεθραυσμένα, ἐγχειρίδια γυμνὰ κολεῶν, τὰ μὲν χαμαί, τὰ δ' ἐν σώματι, **15** τὰ δ' ἔτι μετὰ χειρᾶς. Τότε μὲν οὖν (καὶ γὰρ ἦν ἤδη ὀψέ) συνελκύσαντες τοὺς τῶν πολεμίων νεκροὺς εἴσω φάλαγγος ἐδειπνοποιήσαντο καὶ ἐκοιμήθησαν· πρῶ δὲ Γϋλιν τὸν πολέμαρχον παρατάξαι τε ἐκέλευσε τὸ στράτευμα καὶ τρόπαιον ἴστασθαι καὶ στεφανοῦσθαι πάντας τῷ θεῷ καὶ τοὺς αὐλητὰς πάντας αὐλεῖν.

16 Καὶ οἱ μὲν ταῦτ' ἐποίουν· οἱ δὲ Θηβαῖοι ἔπεμψαν κήρυκα, ὑποσπόνδους τοὺς νεκροὺς αἰτοῦντες θάψαι. Καὶ οὕτως δὴ αἶ τε σπονδαὶ γίνονται καὶ ὁ Ἀγησίλαος οἴκαδε ἀπεχώρει, ἐλόμενος ἀντὶ τοῦ μέγιστος εἶναι ἐν τῇ Ἀσίᾳ οἴκοι τὰ νόμιμα μὲν ἄρχειν, τὰ νόμιμα δὲ ἄρχεσθαι.

Η ΚΟΡΩΝΕΙΑ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ

== αρχαίοι δρόμοι

1. Όρχομενός
2. Λεβάδεια
3. Κορώνεια
4. Άλιάρτος
5. Όγχηστός
6. Άκραιφία

ΠΑΡΑΤΑΞΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ ΣΤΡΑΤΩΝ

- Λακεδαιμόνιοι και σύμμαχοι
- Αργείοι, Αθηναίοι, Θηβαίοι
- αρχαίοι δρόμοι
- σύγχρονοι δρόμοι

Η μάχη της Κορώνειας
(Εκδοτική Αθηνών)

ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ

← κατεύθυνση επιθέσεως Λακεδαιμονίων και συμμάχων και υποχωρήσεως Ορχομενίων

← κατεύθυνση υποχωρήσεως Αργείων και επιθέσεως Θηβαίων

1. στρατόπεδο Αγησιλάου

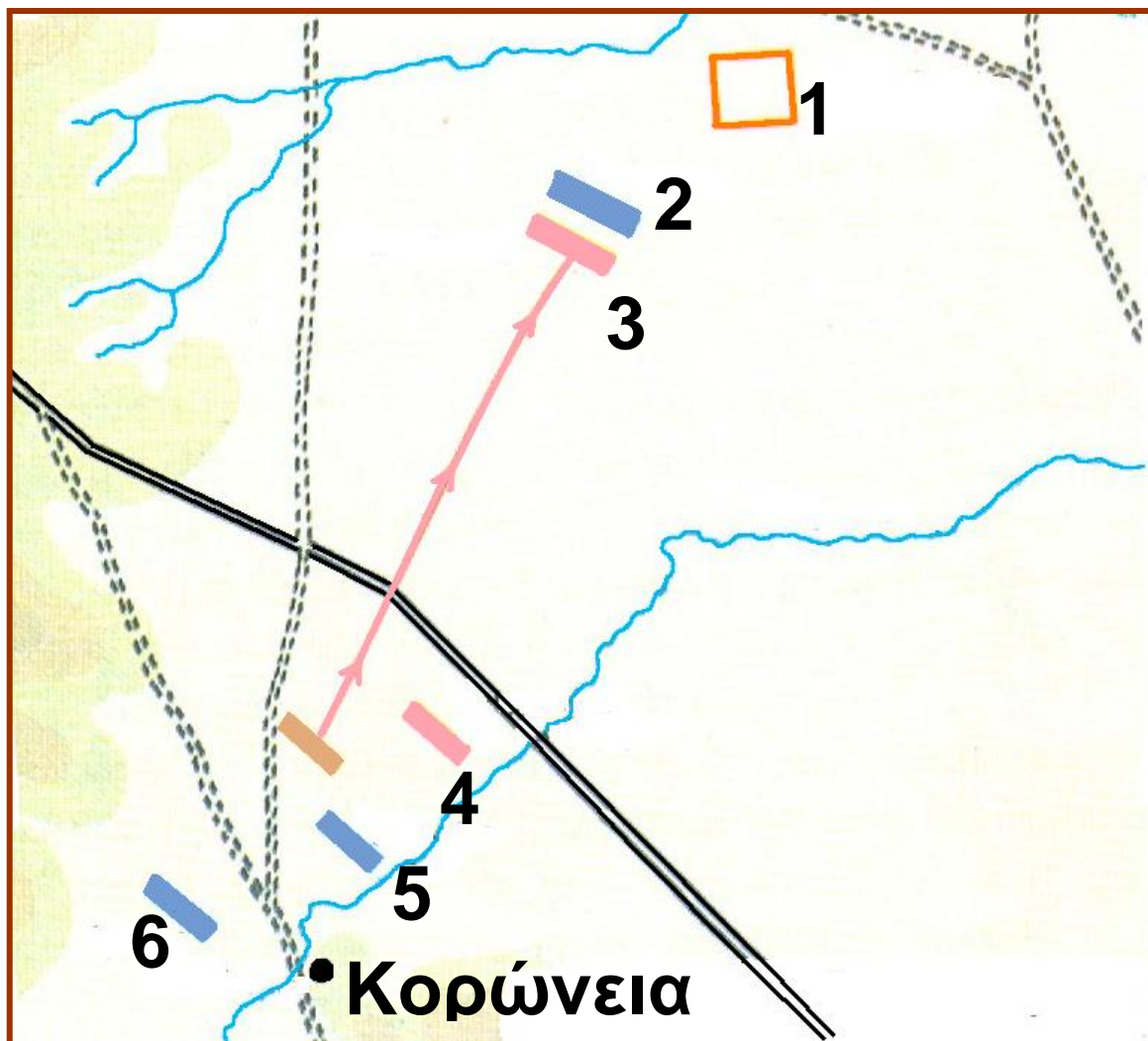
2. Θηβαίοι

3. Λακεδαιμόνιοι

4. Μικρασιάτες και μισθοφόροι

5. Αθηναίοι και άλλοι

6. Αργείοι

ΔΕΥΤΕΡΗ ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ

← κατεύθυνση επιθέσεως Λακεδαιμονίων

1. στρατόπεδο Αγησιλάου
2. Θηβαίοι
3. Λακεδαιμόνιοι
4. Μικρασιάτες και μισθοφόροι
5. Αθηναίοι και άλλοι
6. Αργείοι

γλωσσικά σχόλια

συνῆσαν (σύνειμι, συνέρχομαι) =
συναντήθηκαν, ήλθαν αντιμέτωποι
ἰσόπαλος -ον = ἰσοδύναμος (<ἴσος +
πάλη, ἰσοπαλής, -ές, ἀντίπαλος, -ον)
τὸ μεθ' ἑαυτοῦ (στράτευμα) = το
δικό του στράτευμα

εὐώνυμος, -ον = ο αριστερός (ευ-
φημισμός· τον αριστερό τον θεω-
ρούσαν δυσοίωνα, γρουσούζικο)
<εὐ+ὄνομα

τέως = για λίγο

στάδιον, τὸ = μέτρο μήκους, περί-
που 185 μ.

ἀλαλάζω = βγάζω πολεμικές κραυ-
γές

δρόμῳ ὁμόσε ἐφέροντο = τρέχο-
ντας προχωρούσαν προς το ίδιο
σημείο, δηλ. κατευθείαν επάνω τους

**πλέθρον, τὸ = μέτρο μήκους, 30 μ.
ἀντεξέδραμον (αντ.-εκ-θέω) = βγή-
καν κι αυτοί στην αντεπίθεση
ῶν Ἡριππίδας ἦρχε = οὔτοι, ῶν...
ἦρχε**

**ξεναγῶ (-έω) = είμαι διοικητής των
ξένων, των μισθοφόρων**

ἐξ οἴκου = από την πατρίδα

**Κύριοι, οἱ = που έλαβαν μέρος
στην Ανάβαση του Κύρου**

**ἐχόμενοι = στη συνέχεια, αμέσως
μετά από αυτούς**

**εἰς δόρυ ἀφικνοῦμαι = φτάνω σε
απόσταση βολής**

**τὸ καθ' ἑαυτούς = το απέναντί τους
τμήμα (της εχθρικής παράταξης)**

**οὐκ ἐδέξαντο τοὺς... = δεν στάθη-
καν να τους αντιμετωπίσουν**

**διακόψαντες τοὺς Ὀρχομενίους =
αφού διέσπασαν τις τάξεις των
Ορχομενίων**

**οἱ σκευοφόροι = βοηθητικοί, αυτοί
που μετέφεραν τα όπλα και τα
στρατιωτικά είδη των οπλιτών**

**ἐξελίσσω τὴν φάλαγγα = ανα-
πτύσσω το μέτωπο**

**ἐξὸν (ἔξεστι)· αιτ. απόλ. = αν και
ήταν δυνατό σ' αυτόν**

**διαπίπτω = προσπαθώ να δια-
φύγω**

**συρράσσω ἀντιμέτωπος (επιρρ.
κατηγ.) = συγκρούομαι κατά
μέτωπον**

**συμβάλλομεν τὰς ἀσπίδας =
κάνουμε μάχη σώμα με σώμα,
ακουμπάμε την ασπίδα μας στην
ασπίδα του αντιπάλου**

**ἔωθοῦντο (μέσο αλληλοπαθητικό·
ἔώθουν ἀλλήλους) = ἔσπρωχναν
καθένας τον αντίπαλο του**

φωνή = ἦχος, θόρυβος

**τετρωμένος (τιτρώσκω) = τραυμα-
τισμένος**

**προσηνέχθη (προσφέρομαι) = μετα-
φέρθηκε**

προσελαύνω = πλησιάζω ἔφιππος

**ὑπὸ τῷ ναῷ = καλυπτόμενοι στο
ναό**

**ἐπιλανθάνομαι τοῦ θείου = ξεχνάω
τους θεούς, το χρέος μου προς τους
θεούς**

**ἐπέταξε (ἐπιτάσσω) τοὺς ἀμφ’
αὐτὸν ἵππεῖς προπέμψαι = διέταξε
τους ἵππεῖς της συνοδείας του να
(τους) συνοδεύσουν...**

παρῆν (πάρεστι) θεάσασθαι = ήταν δυνατόν, μπορούσε να δει κανείς

θεῶμαι (-άομαι) = <θέα, (θεατής, θέατρον, θαῦμα).

φύρομαι = ανακατώνομαι

διαθρύπτομαι = θρυμματίζομαι, γίνομαι κομμάτια

κολεός, ὄ = θήκη, θηκάρη

μετὰ χειρᾶς = στα χέρια

ὄψε = αργά (το βράδι)

(<ὄψία=το δειλινό, ὄψιμαθής, ὄψιμος)

εἴσω φάλαγγος = πίσω από τη γραμμή του μετώπου

πρῶ = το πρωί

πολέμαρχος = ανώτατος αξιωματικός της Σπάρτης, διοικητής ταξιαρχίας

**στεφανοῦμαι τῷ θεῷ = φοράω
στεφάνι προς τιμήν του θεού (του
Απόλλωνος)**

**ὑποσπόνδους τοὺς νεκρούς = με
ανακωχή, προστατευμένους από
ένορκη συμφωνία**

**τὰ νόμιμα = τα σύμφωνα με το
νόμο**

ερμηνευτικά σχόλια

§9-12

**Η μάχη της Κορωνείας (394 π.Χ.) εί-
ναι η σημαντικότερη ενός πολέμου,
του Κορινθιακού, που κράτησε σχε-
δόν 10 χρόνια (395-386 π.Χ.) και
έκλεισε με την Ανταλκίδα ειρήνη
(386 π.Χ.) μεταξύ Περσών και
Ελλήνων.**

Ο Ξενοφών αρχίζοντας την περιγραφή της μάχης την ξεχωρίζει από τις άλλες της εποχής του· «καὶ γὰρ ἐγένετο οἴαπερ οὐκ ἄλλη τῶν ἐφ’ ἡμῶν» (§9). Ἄλλωστε πρέπει να ήταν και ο ίδιος παρών. Είναι προσεκτικά γραμμένη η περιγραφή, ώστε να αποδώσει πιστά αυτό που έγινε αφενός και αφετέρου να παρουσιάσει το γεγονός ολοκληρωμένο· μετά από τη γενική κρίση της αρχής θα καταγράψει ποιοι πήραν μέρος, ποια διάταξη είχαν, πώς άρχισε η μάχη, πώς εξελίχθηκε, από ποιες φάσεις πέρασαν οι αντιμαχόμενοι, πώς έληξε η μάχη, ποια ήταν η εικόνα του πεδίου της μάχης, ποιος ήταν ο επίλογος.

Ο Ξενοφών αξιοποιεί άριστα τις εκφραστικές δυνατότητες της αττικής γλώσσας της εποχής του. Έτσι π.χ. οι σύνδεσμοι μὲν και δέ, με την αντι-

θετική κυρίως σημασία τους, έδωσαν τη δυνατότητα να κάνει αισθητό στον αναγνώστη το γεγονός ότι στη μάχη υπάρχουν δύο αντίπαλοι· δεν υπάρχει μόνον ο νικητής· η νίκη δεν είναι κάτι αυτονόητο, αλλά αποτέλεσμα της πάλης δύο δυνάμεων.

§13-14

Ο Ξενοφών βλέπει τους «νεκρούς κειμένους φίλους και πολεμίους μετ' αλλήλων...». Αυτή η παρατήρηση καθώς και η παράθεση των άλλων εικόνων με αδιαχώριστους εχθρούς και φίλους δείχνει τα πανελλήνια αισθήματα του Ξενοφώντος, που βέβαια τα εκδηλώνει και σε άλλα σημεία των συγγραφών του (βλ. και 1.36).

Σ' αυτά τα αισθήματα ασφαλώς συνέβαλαν και οι διάφοροι θρησκευτικοί θεσμοί, όπως της ικεσίας, του

ικέτη· **ικέτες** ήταν οι ογδόντα εχθροί που κατέφυγαν στον ναό. Και η ευσέβεια του Αγησιλάου υπήρξε χαρακτηριστική. Οι εντολές που έδωσε για τους **ικέτες**, αν μάλιστα συσχετισθούν με όσα αναφέρονται προηγουμένως για τη σκληρότητα της μάχης και τον τραυματισμό του, υπογραμμίζουν αυτή την ευσέβεια.

§15

Το ρόλο που έπαιξε η θρησκεία στην αρχαία κοινωνία δηλώνει

α) το «ΐστασθαι τρόπαιον».

Μετά τη μάχη ο νικητής ανήγειρε το «τρόπαιον» εκεί που σημειώθηκε η «τροπή» της μάχης: Τα λάφυρα κρεμώνται σ' ένα δρύινο πάσσαλο, θώρακας, περικεφαλαία, ασπίδα και ακόντιο.

β) «στεφανοῦσθαι πάντας τῷ θεῷ».

Η γιορτή για τη νίκη ήταν αφιερωμένη στο θεό Απόλλωνα.

γ) «ὑποσπόνδους τοὺς νεκροὺς θάψαι».

Το αίτημα των Θηβαίων με κήρυκα να τους δοθούν οι νεκροί τους, δήλωνε την αναγνώριση της ήττας τους. Ο κήρυκας κρατώντας το κηρύκειον, το έμβλημα της αποστολής του, ήταν πρόσωπο προστατευόμενο. Σε καμιά περίπτωση δεν ήταν δυνατόν να δεχθεί επίθεση. Οι ηττημένοι ζητούσαν να θάψουν τους νεκρούς τους «ὑποσπόνδους». Οι νικητές ήταν υποχρεωμένοι (από το υποτυπώδες διεθνές δίκαιο της εποχής) να δεχτούν με όρκους και σπονδές την εκχειρία (χωρίς κανέναν άλλον όρο).

ερωτήσεις – ασκήσεις

- 1. Πώς συμπεριφέρθηκε ο Αγησίλαος στους αντιπάλους του που είχαν καταφύγει στο ναό;**
- 2. Ποια ήταν η εικόνα του πεδίου της μάχης μετά τη μάχη;**
- 3. Ποιες ήταν οι ενέργειες των νικητών και ποιες των ηττημένων;**
- 4. Με ποιες λέξεις του κειμένου έχουν ετυμολογική συγγένεια οι παρακάτω λέξεις της ΝΕ (§9-11):
αόρατος, παλαιστής, ονομαστική, οδηγός, συγκοπή, άρρωστος, (§12-16) απώθηση, παροχή, τραύμα, θεαματικός, μέγεθος, απόψε.**
- 5. Το κείμενο «συνήσαν... εἶχον» (§9) να γραφεί με τους κύριους ρηματ. τύπους στον ενεστώτα.**
- 6. Η έκφραση «οἱ ἄμφ(ι) Ἀγησίλαον» σημαίνει (§10-11):**

- αυτοί που βρίσκονται γύρω από τον Αγησίλαο
- αυτοί που επιτίθενται στον Αγησίλαο
- αυτοί που συζητούν με τον Αγησίλαο

7. Η πρόταση «ὅτι Θηβαῖοι... εἰσὶ» (§11) είναι:

ειδική
αναφορική
αιτιολογική

8. Το κείμενο «ὡς δὲ τριῶν... ἔρρωμένους» (§10-11) να γραφεί σαν να το λέει κάποιος που βλέπει εκείνη τη στιγμή να εξελίσσεται η μάχη. (οι κύριοι ρημ. τύποι στον ενεστώτα)

9. Το κείμενο των §12-13 να γραφεί σαν να το διηγείται ο ίδιος ο Αγησίλαος: «οὐκ εἶλον γε τὰ ἀσφαλέστατα· ἔξόν...»

10. Η λέξη ἐγγχειρίδια (§14) είναι:

- αντικείμενο του θεάσασθαι
- κατηγορούμενο στη λέξη γυμνά
- επεξήγηση στη λέξη δόρατα
- υποκείμενο του θεάσασθαι

11. Οι ρηματικοί τύποι που έχουν υποκείμενο τον Αγησίλαο ή τους άνδρες του να γραφούν στον ίδιο τύπο του ενεστώτα (§15-16).

12. Να καταγραφούν οι κύριες ενέργειες/κινήσεις (§9-13):

α) του Αγησιλάου και των συμμάχων του

β) των Θηβαίων και των συμμάχων τους από τη στιγμή που άρχισε η μάχη μέχρι τη στιγμή που τελείωσε.

13. Οι ρηματικοί τύποι της στήλης Α να συνδεθούν με τα υποκείμενά τους της στήλης Β (§9-10).

A

διηγῆσομαι
ἐγένετο
συνῆσαν
ἦσαν (ἴσοπληθεῖς)
εἶχον
ἦσαν (δεξιοί)
ἀπεῖχον
ἐφέροντο
ἑώρων

B

οἱ σὺν Ἀγησιλάῳ
Ἄργεῖοι
ἐγὼ
μάχη
οἱ ἵππεῖς
οἱ ἀντίπαλοι
οἱ ἀντίπαλοι
Θηβαῖοι
οἱ ἀντίπαλοι

14. Οι μετοχές της στήλης A να συνδεθούν με το χαρακτηρισμό τους της στήλης B (§10-11).

A

τῶν συστρατευ-
σαμένων
ἀφικόμενοι
διακόψαντες
ἐξελίξας
πεφευγότας
βουλόμενοι

B

χρονική
κατηγορηματική
αιτιολογική
επιθετική
χρονική
χρονική

15. Τα απαρέμφατα της στήλης A να συνδεθούν με τους ρηματικούς τύπους της στήλης B στους οποίους ανήκουν συντακτικά (§12-13).

A	B
εἶπεῖν	ἐπέταξε
χειροῦσθαι	ἐκέλευε
ποιεῖν	ἔαν
ἔαν	ἔξεστιν
ἀπιέναι	ἐξὸν
ἀδικεῖν	χρῆ
προπέμψαι	εἶα

16. Τα ονόματα της στήλης A να συνδεθούν με το συντακτικό χαρακτηρισμό τους της στήλης B και με τη λέξη που προσδιορίζουν / συμπληρώνουν της στήλης Γ (§12-13).

A	B	Γ
τὰ ἀσφαλέστατα	αντικείμενο	συμβαλόντες
τοῖς Θηβαίοις	υποκείμενο	παρῆν
τὰς ἀσπίδας	αντικείμενο	παράσχοιτ' ἂν
κραυγὴ	αντικείμενο	εἶλετο
μάχη	αντικείμενο	λέγουσιν
αὐτῷ	γεν. διαιρετική	ἔχων (τραύματα)
τῶν πολεμίων	υποκείμενο	ἔπελάθετο
ὅπλοις	αντικείμενο	ὀγδοήκοντα
τοῦ θείου	δοτ. του οργάνου	συνέρραξε

17. Τα ουσιαστικά της στήλης A να συνδεθούν με τον γραμματικό χαρακτηρισμό της κλίσης τους της στήλης Γ, αφού γραφεί στη στήλη B η ονομαστική καθενός (§14-16)

A

γῆν

αἷματι

ἀσπίδας

κολεῶν

δόρατα

χεῖρας

φάλαγγος

τρόπαιον

αὐλητὰς

κήρυκα

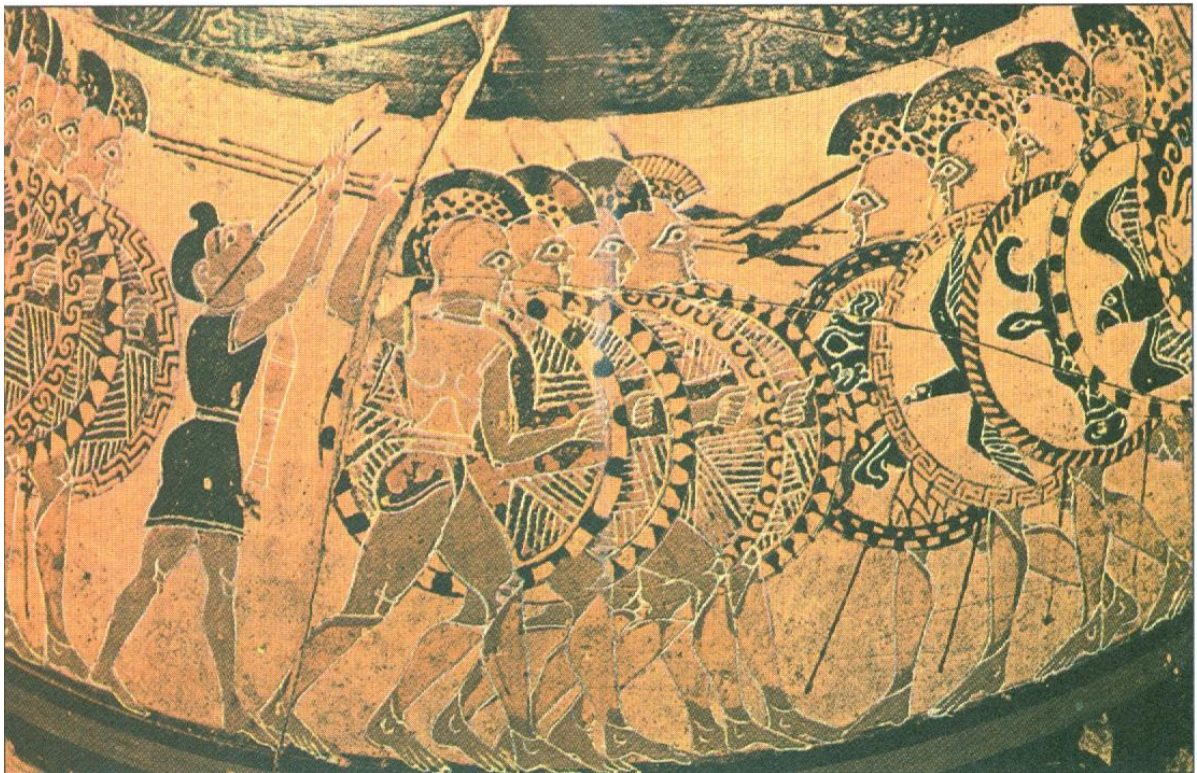
B

Γ

1η κλίση

2η κλίση

3η κλίση

**Ἡ φάλαγξ των οπλιτῶν
(Εκδοτική Αθηνῶν)**

52 / 191-192

θέματα για συζήτηση

- Το συναισθηματικό στοιχείο στην περιγραφή της μάχης της Κορώνειας.
- Να γίνει σύγκριση της μάχης της Κορώνειας (σύμφωνα με το κείμενο) και μιας ομηρικής μάχης (Ιλιάς Δ 446-458, 473-479, 488-493) ως προς τον τρόπο διεξαγωγής τους.

446 Οἱ δ' ὅτε δὴ ῥ' ἔς χῶρον ἕνα
ξυνιόντες ἴκοντο
σύν ῥ' ἔβαλον ῥινοῦς, σὺν δ' ἔγχεα
καὶ μένε' ἀνδρῶν
χαλκεοθωρήκων· ἀτὰρ ἀσπίδες
ὀμφαλόεσσαι
ἔπληντ' ἀλλήλησι, πολὺς δ'
ὄρυμαγδὸς ὀρώρει.

450 Ἐνθα δ' ἄμ' οἴμωγή τέ καὶ
εὐχλωλὴ πέλεν ἀνδρῶν

ὀλλύντων τε καὶ ὀλλυμένων, ῥέε δ'
αἵματι γαῖα.

Ἵως δ' ὅτε χεῖμαρροι ποταμοὶ κατ'
ὄρεσφι ῥέοντες

ἔς μισγάγκειαν συμβάλλετον
ὄβριμον ὕδωρ

κρουνῶν ἐκ μεγάλων κοίλης
ἔντοσθε χαράδρης,

455 τῶν δέ τε τηλόσε δοῦπον ἐν
οὔρεσιν ἔκλυε ποιμήν·

ὥς τῶν μισγομένων γένετο ἰαχὴ τε
πόνος τε.

Πρῶτος δ' Ἀντίλοχος Τρώων ἔλεν
ἄνδρα κορυστήν

458 ἐσθλὸν ἐνὶ προμάχοισι,
Θαλυσιάδην Ἐχέπωλον·

473 Ἴενθ' ἔβαλ' Ἀνθεμίωνος υἱὸν
Τελαμώνιος Αἴας,

ἠΐθεον θαλερὸν Σιμοείσιον, ὃν ποτε
μήτηρ

Ἰδηθεν κατιοῦσα παρ' ὄχθησιν
Σιμόεντος
γείνατ', ἐπεὶ ῥα τοκεῦσιν ἅμ'
ἔσπετο μῆλα ἰδέσθαι·
τοῦνεκά μιν κάλεον Σιμοείσιον·
οὐδὲ τοκεῦσι
θρέπτρα φίλοις ἀπέδωκε, μινυνθά-
διος δέ οἱ αἰῶν
479 ἔπλεθ' ὑπ' Αἴαντος μεγαθύμου
δουρὶ δαμέντι.

488 Τοῖον ἄρ' Ἀνθεμίδην Σιμοεί-
σιον ἐξενάριξεν
Αἴας διογενῆς· τοῦ δ' Ἄντιφος
αἰολοθώρηξ
Πριαμίδης καθ' ὄμιλον ἀκόντισεν
ὄξείῃ δουρί.
Τοῦ μὲν ἅμαρθ', ὁ δὲ Λεῦκον,
Ὀδυσσεὺς ἐσθλὸν ἑταῖρον,
βεβλήκει βουβῶνα, νέκυν ἐτέρωσ'
ἐρύοντα·

493 ἤριπε δ' ἄμφ' αὐτῷ, νεκρὸς δέ
οἱ ἔκπεσε χειρός.

Μετάφραση: (Κακριδὴ-Καζαντζάκη)

446 Κι ὅπως τα δυο τ' ασκέρια τρέ-
χοντας σμίξαν μαζί, σκουντρήξαν
το 'να με τ' ἄλλο τα κοντάρια τους,
σκουντρήξαν τα σκουτάρια
και των αντρῶν των χαλκοθώρα-
κων η αντρεία, κι αντιχτυπούσαν
οι αφαλωτές ασπίδες, κι ἔβραζεν ο
σάλαγος περίσσιος·

450 και γρίκαες καυκησιές και
γόσματα μαζί την ἴδιαν ὥρα,
αυτῶν που ἔσφαζαν και που εσφά-
ζονταν, κι η γης πλημμύριζε αἷμα.
Καθώς φουσκώνουν ξεροπόταμα κι
απ' τα βουνά κυλούνε
και σμίγουν κάτω στο συλλάγκαδο
τα ξέχειλα νερά τους,
που από κρουνοὺς τρανοὺς ξεχύ-
νουνται μες σε βαθιά χαράδρα,

455 κι ακούει το βρουχισμό τους
ξέμακρα πα στο βουνό ο τσοπάνος,
όμοια κι αυτοί, σα σμίξαν, έβγαζαν
αλαλαγμούς και βόγγους.

Πρώτος ο Αντίλοχος εσκότωσε
μέσα στους Τρώες προμάχους

458 τρανό αντρειωμένο, τον Εχέ-
πωλο, το γιο του Θαλυσίου·

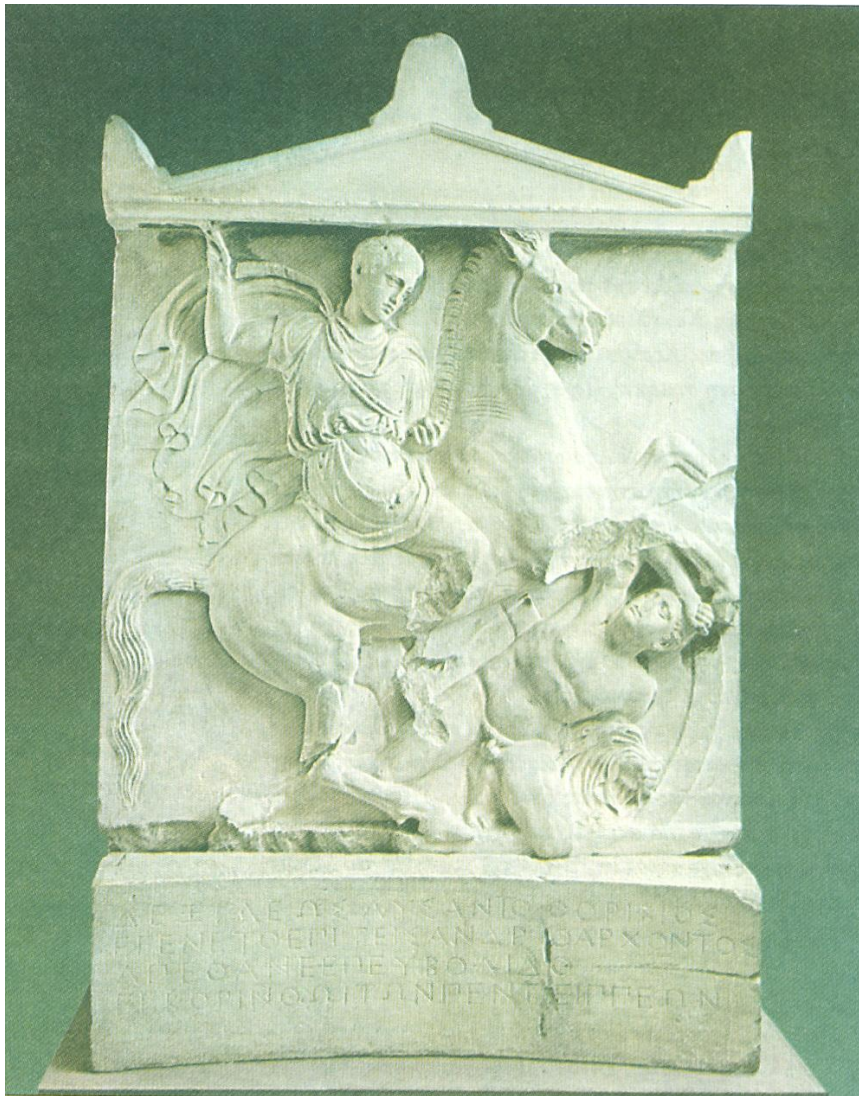
473 Κι ο τελαμώνιος Αίας ένα
άγουρο, το Σιμοείσιο, ρίχνει,
που του Ανθεμίωνα γιος εκράζου-
νταν η μάνα του μια μέρα
στους όχτους του Σιμόη τον γέννη-
σε γυρνώντας απ' την Ίδα,
όπου είχε πάει να ιδεί τα πρόβατα
μαζί με τους γονιούς της.

Γι' αυτό και Σιμοείσιος κράζουσαν,
μα να γεροκομήσει
γραφτό του τους γονιούς δεν ήτανε.
Λιγόχρονος εστάθη,

479 καθώς με το κοντάρι ο ανδρό-
καρδος τον χτύπησε Αίαντας τότε·

488 παρόμοια ο Σιμοείσιος κοίτου-
νταν, σαν πήρε να τον γδύνει
ο γαύρος Αίας·και τότες ο Άντιφος,
ο στραφτοθωρακάτος
του Πρίαμου γιος, μες στο αντρο-
μάζωμα του ρίχνει το κοντάρι
το μυτερό, μα δεν τον πέτυχε, μον'
βρίσκει στ' αχαμνά του
το Λεύκο, του Οδυσσέα το σύντρο-
φο, που το νεκρό τραβούσε·

493 και το κορμί απ' τα χέρια του
'φυγε κι απάνω του εσωριάστη.

**Δεξίλεως Λυσανίο Θορίκιος
ἐγένετο ἐπί Τεισάνδρο ἄρχοντος
ἀπέθανε ἐπ' Εὐβολίδο
ἐγ Κορίνθῳ τῶν πέντε ἵππέων
(Μουσείο Κεραμεικού)
Ο Δεξίλεως (414-394 π.Χ.) σκοτώθη-
κε με άλλους τέσσερις σε κάποια
από τις μάχες του Κορινθιακού
πολέμου**

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ

Κεφάλαιο 2. §17-31

Περίληψη

Ο Αγησίλαος εκστρατεύει εναντίον των Αργείων που είχαν προσχωρήσει μαζί με τους Κορινθίους στον αντισπαρτιατικό συνασπισμό. Πέρασε στην περιοχή της Κορίνθου και κατέλαβε καίρια σημεία, όπως το Πείραιο [κοντά στη σημερινή Περαχώρα του Λουτρακίου] (393 π.Χ.).

Μετά από παράκληση των Αχαιών εκστρατεύει εναντίον των Ακαρνάνων, φέρνει την ειρήνη στην περιοχή και αναγκάζει τις πόλεις-κράτη να ανακαλέσουν τους εξόριστους, φίλους των Λακεδαιμονίων. Ο Αγησίλαος θεωρούσε ως ηθικό χρέος της Σπάρτης προς τους πολιτικούς της

φίλους την επάνοδό τους στις πόλεις τους [Στην επιμονή αυτή του Αγησιλάου αποδίδει ο Ξενοφών την αποδοχή εκ μέρους του της «βασίλειως ειρήνης», της Ανταλκιδείου ειρήνης, 387 π.Χ., παρά την αρχική του αντίθεση προς τη σύναψή της]. Συνέχισε να είναι χρήσιμος στην πατρίδα και στους φίλους του ακόμη και μετά την καταστροφή του εκστρατευτικού σώματος της Σπάρτης, στα Λεύκτρα της Βοιωτίας (371 π.Χ.). Η τελευταία του προσφορά ήταν η εκστρατεία στην Αίγυπτο για να βοηθήσει τον Φαραώ Ταχώ, ο οποίος είχε αποστατήσει από την κυριαρχία του βασιλιά της Περσίας (361 π.Χ.).

Κεφάλαια 3-4

μετάφραση

3.1 Και αυτά λοιπόν έχουν ήδη λεχθεί, όσα δηλαδή από τα έργα εκείνου πραγματοποιήθηκαν ενώπιον πολλών μαρτύρων. Τέτοια έργα βέβαια δεν έχουν ανάγκη αποδείξεων, αλλά αρκεί απλώς να τα υπενθυμίσει κάποιος και αμέσως γίνονται πιστευτά. Τώρα όμως την αρετή που υπήρχε μέσα στην ψυχή του θα φανερώσω, εξαιτίας της οποίας πραγματοποίησε αυτά που αναφέρθηκαν και όλα τα ωραία τα ποθούσε και όλα τα άσχημα τα απόδιωχνε.

2 Ο Αγησίλαος λοιπόν τα θεία τόσο πολύ τα σεβόταν, ώστε και οι εχθροί τους όρκους εκείνου και τις σπονδές εκείνου τις νόμιζαν πιο αξιόπιστες από την φιλία αναμεταξύ

τους· γιατί αυτοί μερικές φορές δί-
σταζαν να πλησιάσουν ο ένας τον
άλλο, στον Αγησίλαο όμως παρέδι-
δαν με εμπιστοσύνη τους εαυτούς
τους. Και για να μην το θεωρεί κα-
νείς απίστευτο, θέλω και να αναφέ-
ρω ονομαστικά τους πιο επιφανείς
απ' αυτούς.

3 Ο Σπιθριδάτης, για παράδειγ-
μα, ο Πέρσης, όταν κατάλαβε ότι ο
Φαρνάβαζος απ' τη μια μεριά έκανε
μυστικές συνεννοήσεις για να πα-
ντρευτεί την κόρη του βασιλιά, απ'
την άλλη όμως ήθελε να πάρει τη
δική του χωρίς γάμο, επειδή αυτό
το θεώρησε ύβρη, τον εαυτό του και
τη γυναίκα του και τα παιδιά του και
τη δύναμη του, τα εμπιστεύτηκε στα
χέρια του Αγησιλάου.

(395 π.Χ.)

4 Ο Κότυς επίσης ο ηγέτης των Παφλαγόνων δεν έδειξε υπακοή στο βασιλιά παρά τη βεβαίωση καλής πίστης που του έστειλε, γιατί φοβόταν μήπως συλληφθεί και ή πληρώσει ως πρόστιμο πολλά χρήματα ή ακόμη και μήπως εκτελεστεί, στου Αγησιλάου όμως τις σπονδές έδειξε εμπιστοσύνη και αυτός και ήλθε στο στρατόπεδο και αφού έκανε συμμαχία αποφάσισε να συστρατεύεται με τον Αγησίλαο έχοντας χίλιους ιππείς και δύο χιλιάδες πελτοφόρους.

(395 π.Χ.)

5 Ακόμη και ο Φαρνάβαζος ήλθε σε διαπραγματεύσεις με τον Αγησίλαο και έκανε επίσημη συμφωνία, αν δεν οριζόταν ο ίδιος ηγέτης όλης της στρατιάς, να αποστατήσει από τον βασιλιά· αν όμως εγώ γίνω

στρατηγός, είπε, θα σε πολεμήσω με όλη μου τη δύναμη. Και λέγοντας αυτά είχε απόλυτη εμπιστοσύνη ότι δεν θα πάθαινε τίποτα που να αποτελεί παραβίαση της συμφωνίας. Τόσο μεγάλο και ωραίο προσόν είναι και για όλους τους άλλους και κυρίως για στρατιωτικό ηγέτη το να είναι ευσεβής και αξιόπιστος και να έχει αναγνωριστεί ότι είναι. Αυτά σχετικά με την ευσέβεια.

4.1 Όσο για τη δικαιοσύνη του ως προς τα χρήματα, ποιες αποδείξεις θα μπορούσε κανείς να έχει μεγαλύτερες απ' αυτές; Εξαιτίας λοιπόν του Αγησιλάου κανείς ως τώρα δεν κατήγγειλε ότι έχασε τίποτε, πολλοί όμως διαβεβαίωναν ότι είχαν δεχτεί πολλές ευεργεσίες. Σε όποιον είναι ευχάριστο να δίνει αυτά που του ανήκουν για να ωφελεί τους ανθρώ-

πους, πώς θα ήταν δυνατόν αυτός να θέλει να αφαιρεί αυτά που ανήκουν στους άλλους, με αποτέλεσμα να έχει κακή φήμη; Γιατί αν επιθυμούσε (τα) χρήματα, θα ήταν πολύ πιο άκοπο το να φυλάει τα δικά του από το να παίρνει αυτά που δεν του ανήκουν.

2 Επιπλέον αυτός βέβαια που δεν θα ήθελε ακόμη και την οφειλή ευγνωμοσύνης να μην αποδώσει σε κάποιον, για την οποία δεν υπάρχουν δικαστικές κυρώσεις γι' αυτόν που δεν την αποδίδει, πώς θα ήταν δυνατόν να θέλει να αποστερεί αυτά τα οποία ακόμη και ο νόμος απαγορεύει; Ο Αγησίλαος λοιπόν έκρινε άδικο όχι μόνο το να μην ξεπληρώνει τις χάρες αλλά και το να μην ανταποδίδει πολύ περισσότερα αυτός που έχει περισσότερες δυνατότητες.

3 Ότι έκλεβε λοιπόν τα χρήματα της πόλης, πώς θα μπορούσε να τον κατηγορήσει εύλογα κανείς, αφού αυτός και τις προσφορές ευγνωμοσύνης που οφείλονταν προσωπικά σ' αυτόν τις παρέδιδε στην πατρίδα για να τις καρπούται; Και το να μπορεί, όποτε ήθελε να ευεργετήσει με χρήματα ή την πόλη ή φίλους, να τους ωφελεί παίρνοντάς τα από άλλους, δεν είναι και αυτό μεγάλη απόδειξη εγκράτειας χρημάτων;

4 Γιατί αν πουλούσε τις χάρες που έκανε ή αν ευεργετούσε με πληρωμή, κανείς δεν θα νόμιζε ότι του οφείλει τίποτε. Αλλά αυτοί που έχουν ευεργετηθεί δωρεάν, αυτοί πάντα υπηρετούν με ευχαρίστηση τον ευεργέτη και διότι ευεργετήθηκαν και διότι θεωρήθηκαν προκαταβολικά άξιοι να διαφυλάττουν την παρακαταθήκη της ευεργεσίας.

5 Αυτός λοιπόν που προτιμούσε με την ανωτερότητά του να έχει λιγότερα από όσα δικαιούται παρά να έχει με την αδικία περισσότερα, πώς δεν θα έφευγε μακριά από την αισχροκέρδεια; Εκείνος λοιπόν αφού κρίθηκε από την πόλη να έχει όλα τα περιουσιακά στοιχεία του Άγιδος, τα μισά τα έδωσε στους συγγενείς του από τη μητέρα του, γιατί τους έβλεπε να ζουν με στερήσεις. Και ότι αυτά είναι αληθινά, μάρτυρας είναι όλη η πόλη των Λακεδαιμονίων.

(395 π.Χ.)

6 Και όταν ο Τιθραύστης ήταν έτοιμος να του δώσει πάρα πολλά δώρα, αν αποχωρούσε από τη χώρα, αποκρίθηκε ο Αγησίλαος «Τιθραύστη, θεωρείται στην πατρίδα μας ότι είναι καλύτερο για τον ηγέτη να πλουτίζει τη στρατιά παρά να

πλουτίζει τον εαυτό του και από τους εχθρούς να προσπαθεί να παίρνει λάφυρα παρά δώρα».

[Μετάφραση: Γερ. Χρυσάφης]

ερμηνευτικά σχόλια

Κεφ.3

Μέχρις εδώ παρουσίασε ο Ξενοφών τον Αγησίλαο ως στρατιωτικό (αλλά και πολιτικό) ηγέτη· κύριο χαρακτηριστικό της αρετής του ήταν τα έργα. Από εδώ και πέρα όμως θα παρουσιάσει τις ψυχικές αρετές του Αγησίλαου.

3.2

Και πρώτη αρετή του ήταν η ευσέβεια. Η θρησκεία αποτελούσε στον αρχαίο κόσμο τον βασικότερο παράγοντα συνοχής για μια κοινωνία.

Στην ευσέβεια στηριζόταν ο όρκος και στον όρκο η αξιοπιστία ενός ανθρώπου («τό πιστόν»).

3.5

Για τον ευσεβή χρησιμοποιούσαν τη λέξη όσιος. Το οσιον είναι αυτό που επιβάλλεται ή που επιτρέπεται στον άνθρωπο από τους θεούς, ή που ορίζει τα καθήκοντα απέναντι στους θεούς.

Κεφ.4

Η δεύτερη ψυχική αρετή του Αγησίλαου είναι η δικαιοσύνη του ως προς τα χρήματα. Αν το όσιον ορίζει τα καθήκοντα απέναντι στους θεούς, το δίκαιον ορίζει τα καθήκοντα απέναντι στους ανθρώπους· και τα καθήκοντα αυτά είναι στενά δεμένα με τις οικονομικές υποχρεώσεις απέναντι στους άλλους.

Για τον Αγησίλαο όμως η δικαιοσύνη δεν ήταν νομική υποχρέωση, ούτε και ηθική, αλλά ηγεμονική γενναιοόδωρη πράξη· η σχέση του με τα χρήματα παρουσιάζεται από τον Ξενοφώντα ως σχέση ελευθερίας· ο Αγησίλαος ήταν ανώτερος χρημάτων.

Αυτής της ελευθερίας ο Ξενοφώντας παρουσιάζει διάφορες όψεις, κλιμακούμενες από τη γενική περιγραφή μέχρι και συγκεκριμένες πράξεις του Αγησίλαου.

ερωτήσεις - ασκήσεις

1. Για έναν ηγέτη δεν αρκεί να είναι ευσεβής, αξιόπιστος (3.5) αλλά και να έχει επιβληθεί στους άλλους η αναγνώριση αυτών των αρετών. Ποια είναι τα αναγνωρίσιμα σημάδια της ευσέβειας και της αξιοπιστίας του Αγησίλαου;

2. Ο Ξενοφών αναφέρει τρία παραδείγματα της εμπιστοσύνης που είχαν προς τον Αγησίλαο ξένοι ηγεμόνες. Με βάση αυτά τα παραδείγματα να κρίνετε πτυχές της εσωτερικής πολιτικής κατάστασης του Περσικού Κράτους. (3.3-5).

3. Πώς εκδηλωνόταν η γενναιοδωρία του Αγησιλάου (Κεφ. 4);

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ

Κεφάλαιο 5

Περίληψη

Καμιά από τις ηδονές που κυριεύουν συνήθως τους ανθρώπους δεν μπόρεσε να κυριεύσει τον Αγησίλαο. Το μεθύσι το θεωρούσε παραφροσύνη, το πολύ φαγητό δείγμα οκνηρίας, τον ύπνο όχι αφεντικό του αλλά εξαρτώμενο από τις δραστηριότητές του. Ήταν υπόδειγμα καρτερίας για τους στρατιώτες του με το να κοιμάται στο πιο άβολο κρεβάτι και να αντέχει το κρύο του χειμώνα και τη ζέστη του καλοκαιριού. Αξιοθαύμαστη ήταν και η εγκράτειά του στα ερωτικά. Γενικά όλη του η ζωή και η συμπεριφορά δεν είχε να κρύψει τίποτε. Μακριά από τη Σπάρτη, κάθε κίνησή του γινόταν

αντιληπτή γιατί ποτέ δεν απομονω-
νόταν. Κυκλοφορούσε μόνο σε δημό-
σιους χώρους.

Κεφάλαιο 6

Περίληψη

Για την ανδρεία του υπάρχουν ολοφάνερες αποδείξεις που μπορεί να τις δει κανείς: είναι τα τρόπαια που έστησε παντού όπου ήρθε αντιμέτωπος με τον εχθρό.

Αλλά είχε και τη σοφία του ηγέτη. Οι στρατιώτες του τον υπάκουαν και τον αγαπούσαν· πώς άλλωστε θα γινόταν ισχυρότερη η φάλαγγα των στρατιωτών; Αλλά και οι εχθροί τον θεωρούσαν άψογο. Έκανε τα πάντα για να νικήσει τον εχθρό. Παρουσιάζόταν εκεί που δεν τον περίμενε ο αντίπαλος, και ετοίμαζε έτσι το στρά-

τευμά του ώστε να είναι άφοβο και να μην καταλαμβάνεται εξ απροόπτου.

Σε όλη του τη ζωή ο Αγησίλαος προξενούσε φόβο στους εχθρούς του, θάρρος και δύναμη στους φίλους του. Δεν έδωσε ποτέ αφορμή στους εχθρούς να τον περιφρονήσουν, στους πολίτες να τον κατηγορήσουν και να τον τιμωρήσουν και στους φίλους να διατυπώσουν οποιοδήποτε σχόλιο εις βάρος του.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ

Κεφάλαιο 7

Κείμενο

Η φιλοπατρία του Αγησιλάου

1 Ὡς γε μὴν φιλόπολις ἦν καθ' ἓν μὲν ἕκαστον μακρὸν ἂν εἶη γράφειν· οἴομαι γὰρ οὐδὲν εἶναι τῶν πεπραγμένων αὐτῷ ὅ τι οὐκ εἰς τοῦτο συντείνει. Ὡς δ' ἐν βραχεῖ εἰπεῖν, ἅπαντες ἐπιστάμεθα ὅτι Ἀγησίλαος, ὅπου ᾤετο τὴν πατρίδα τι ὠφελήσειν οὐ πόνων ὑφίετο, οὐ κινδύνων ἀφίστατο, οὐ χρημάτων ἐφείδετο, οὐ σῶμα, οὐ γῆρας προὔφασίζετο, ἀλλὰ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ τοῦτο ἔργον ἐνόμιζε, τὸ τοὺς ἀρχομένους ὡς

2 πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν. Ἐν τοῖς μεγίστοις δὲ ὠφελήμασι τῆς πατρίδος καὶ τότε ἐγὼ τίθημι αὐτοῦ, ὅτι δυνατώτατος ὢν ἐν τῇ πόλει φανερός ἦν

μάλιστα τοῖς νόμοις λατρεύων.

Παιδαγωγός

Τίς γὰρ ἂν ἠθέλησεν ἀπειθεῖν ὄρων τὸν βασιλέα πειθόμενον; Τίς δ' ἂν ἠγούμενος μειονεκτεῖν νεώτερόν τι ἐπεχείρησε ποιεῖν εἰδὼς τὸν βασιλέα νομίμως καὶ τὸ κρατεῖσθαι **3** φέροντα; Ὅς καὶ πρὸς τοὺς διαφορούς ἐν τῇ πόλει ὥσπερ πατὴρ πρὸς παῖδας προσεφέρετο. Ἐλοιδορεῖτο μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν, ἐτίμα δ' εἴ τι καλὸν πράττειεν, παρίστατο δ' εἴ τις συμφορὰ συμβαίνοι, ἐχθρὸν μὲν οὐδένα ἠγούμενος πολίτην, ἐπαινεῖν δὲ πάντας ἐθέλων, σώζεσθαι δὲ πάντας κέρδος νομίζων, ζημίαν δὲ τιθεὶς εἴ καὶ ὁ μικροῦ ἄξιος ἀπόλοιτο· εἴ δ' ἐν τοῖς νόμοις ἡρεμοῦντες διαμένοιεν, δῆλος ἦν εὐδαίμονα μὲν αἰεὶ ἔσσεσθαι τὴν πατρίδα λογιζόμενος, ἰσχυρὰν δὲ τότε ὅταν οἱ Ἕλληνες σωφρονῶσιν.

Φιλέλλην

4 Εἴ γε μὴν αὖ καλὸν Ἑλληνα ὄντα φιλέλληνα εἶναι, τίνα τις οἶδεν ἄλλον στρατηγὸν ἢ πόλιν οὐκ ἐθέλοντα αἰρεῖν, ὅταν οἴηται πορθήσειν, ἢ συμφορὰν νομίζοντα τὸ νικᾶν ἐν τῷ

5 πρὸς Ἑλληνας πολέμῳ; Ἐκεῖνος τοίνυν, ἀγγελίας μὲν ἐλθούσης αὐτῷ ὡς ἐν τῇ <ἐν> Κορίνθῳ μάχῃ ὀκτῶ μὲν Λακεδαιμονίων, ἐγγὺς δὲ μύριοι τεθναῖεν <τῶν πολεμίων>, οὐκ ἐφησθεις φανερὸς ἐγένετο, ἀλλ' εἶπεν ἄρα· «Φεῦ <σου>, ὦ Ἑλλάς, ὅποτε οἱ νῦν τεθνηκότες ἱκανοὶ ἦσαν ζῶντες νικᾶν μαχόμενοι πάντας τοὺς

6 βαρβάρους». Κορινθίων γε μὴν τῶν φευγόντων λεγόντων ὅτι ἐνδοδοῖτο αὐτοῖς ἡ πόλις, καὶ μηχανὰς ἐπιδεικνύντων αἷς πάντως ἤλπιζον <ἂν> εἰλεῖν τὰ τεῖχη, οὐκ ἤθελε προσβάλλειν, λέγων ὅτι οὐκ ἀνδραποδίζεσθαι δέοι Ἑλληνίδας πόλεις ἀλλὰ

σωφρονίζειν. «Εἰ δὲ τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἔφη, ἡμῶν αὐτῶν ἀφανιοῦμεν, ὄραν χρὴ μὴ οὐδ' ἔξομεν μεθ' ὅτου τῶν βαρβάρων κρατήσομεν».

Εχθρὸς των Περσῶν

7 Εἰ δ' αὖ καλὸν καὶ μισοπέρσην εἶναι, ὅτι καὶ ὁ πάλαι ἐξεστράτευσεν ὡς δουλωσόμενος τὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ νῦν συμμαχεῖ μὲν τούτοις μεθ' ὀποτέρων ἂν οἴηται μείζω βλάψειν, δωρεῖται δ' ἐκείνοις οὓς ἂν νομίζη λαβόντας πλεῖστα κακὰ τοὺς Ἑλληνας ποιήσειν, εἰρήνην δὲ συμπράττει ἐξ ἧς ἂν ἡγῆται μάλιστα ἡμᾶς ἀλλήλοις πολεμήσειν, ὁρῶσι μὲν οὖν ἅπαντες ταῦτα· ἐπεμελήθη δὲ τίς ἄλλος πώποτε πλὴν Ἀγησίλαος ἢ ὅπως φύλόν τι ἀποστήσεται τοῦ Πέρσου ἢ ὅπως τὸ ἀποστὰν μὴ ἀπόληται ἢ τὸ παράπαν ὡς καὶ βασιλεὺς κακὰ ἔχων μὴ δυνήσεται τοῖς

Ἑλλησι πράγματα παρέχειν; Ὅς
καὶ πολεμούσης τῆς πατρίδος πρὸς
Ἑλληνας ὅμως τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ
τῆ Ἑλλάδι οὐκ ἠμέλησεν, ἀλλ' ἐξέ-
πλευσεν ὅ τι δύναίτο κακὸν ποιή-
σων τὸν βάρβαρον.

γλωσσικά σχόλια

μακρὸν ἂν εἶη γράφειν = θα απαι-
τούσε πολύ χρόνο το να γράφει

εἰς τοῦτο = ὡς φιλόπολις ἦν

ὡς ἐν βραχεῖ εἰπεῖν = για να πω με
συντομία

ὑφίεμαι πόνων = αποφεύγω τους
κόπους, προσπαθῶ να ξεφύγω

φείδομαι χρημάτων = ξοδεύω τα
χρήματα με πολλή προσοχή

οὐ προὔφασίζετο σῶμα = ο Αγησί-
λαος δεν χρησιμοποίησε ως πρό-

φαση το σώμα του (δηλ. την αναπηρία του)

τίθημι τόδε ἐν τοῖς ὠφελήμασι = θεωρώ αυτό ως ωφέλεια, κατατάσσω αυτό ανάμεσα στις ωφέλειες

λατρεύω τοῖς νόμοις = τηρώ με θρησκευτική ευλάβεια τους νόμους

μειονεκτῶ, (-έω) = έχω λιγότερα από όσα δικαιούμαι

νεώτερόν τι ποιῶ = κάνω ανατρεπτικές ενέργειες

νομίμως φέρω καὶ τὸ κρατεῖσθαι = σύμφωνα με τους νόμους δέχομαι και το να κυβερνιέμαι, να δέχομαι διαταγές

διάφορος, -ον = αυτός που έχει διαφορές, πολιτικός αντίπαλος

λοιδοροῦμαι (-έομαι) + τινά + ἐπί τινι = χλευάζω, κοροϊδεύω κάποιον για κάτι

**παρίσταμαι (τινι) εἶ... = συμπαρα-
στέκομαι σε κάποιον αν...**

**ζημίαν τίθημι εἶ = θεωρώ απώλεια
αν...**

**ἤρεμῶ, (-έω) ἐν τοῖς νόμοις = ζω
με ηρεμία, μέσα σε καθεστώς ευνο-
μίας, σύμφωνα με τους νόμους**

αὖ = πάλι, εξάλλου

**πορθῶ, (-έω) = κυριεύω (και λεη-
λατώ)**

**μύριοι = δέκα χιλιάδες (μυρίοι =
άπειροι)**

ἐφήδομαι = χαίρομαι, ευχαριστιέμαι

**οἱ φεύγοντες = οι (πολιτικοί) εξόρι-
στοι**

**ἐνδίδομαί τινι = παραδίδομαι σε
κάποιον**

πάντως = εξάπαντος, οπωσδήποτε

ἀνδραποδίζομαι πόλιν = υποδουλώνω, κυριεύω και πουλάω τους κατοίκους ως δούλους

μεθ' ὅτου = μαζί με ποιον

καλόν... εἶναι = καλόν ἐστί· εἶναι ωραίο το να εἶναι κάποιος...

ὁ πάλαι... ὁ νῦν = ο παλιός (Ξέρξης Α', 486-465 π.Χ.) και ο τωρινός (Αρταξέρξης Β', 405-358 π.Χ.)

μεθ' ὁποτέρων = με ὅποιον ἀπό τους δύο, με ὅποιον ἀπό τους μεν ἢ ἀπό τους δε

μείζω (αιτ. πληθ., σύστοιχο αντικείμενο) βλάπτω = βλάπτω μείζονας βλάβας· προξενώ μεγαλύτερες ζημιές

λαβόντας (αιτ.· τὰ δῶρα) = ὅτι... ἀφού πάρουν τα δῶρα

συμπράττω εἰρήνην = διαπραγματεύομαι ὄρους εἰρήνης

φῦλον = φυλή, ἔθνος

**τὸ παράπαν = (ως επίρρ.) γενικά,
με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο**

**πράγματα παρέχω τινὶ = προξενώ
προβλήματα σε κάποιον**

ερμηνευτικά σχόλια

§1-3

Στις παραγράφους 1-3 ο Ξενοφών παρουσιάζει τον Αγησίλαο ως υπόδειγμα φιλοπάτριδος Σπαρτιάτη και φιλοπάτριδος βασιλιά-πολιτικού. Ως πατρίδα την εποχή εκείνη πρέπει να εννοήσουμε την «πόλιν», όπου ζούσε ο καθένας. Η κάθε μία από τις πόλεις της Ελλάδας, αλλά και γενικότερα του Ελληνικού κόσμου ήταν κράτος ανεξάρτητο με τη σημερινή σημασία· δηλαδή με δική της εσωτερική πολιτική, με ανε-

ξάρτητη εξωτερική πολιτική και δικούς της θεσμούς για τις άλλες δραστηριότητες που έχει ένα σημερινό κράτος. Υπολογίζεται ότι υπήρχαν γύρω από τη Μεσόγειο 1500 τέτοιες πόλεις· για 158 από αυτές ο Αριστοτέλης με τους μαθητές του είχε γράψει «πολιτείες», δηλαδή είχε περιγράψει τα συντάγματά τους και τη συνταγματική τους ιστορία. Μόνο μία από αυτές μας σώθηκε: η «Αθηναίων Πολιτεία». Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο πρέπει να κατανοήσουμε την ιδιότητα του φίλοπάτριδος ως «φιλοπόλιδος».

Ωστόσο ο Ξενοφών βλέπει στο πρόσωπο του Αγησιλάου τον πολιτικό-παιδαγωγό του λαού που κυβερνά. Ο πολιτικός είναι ταυτόχρονα και πατέρας.

Ο 4ος αι. π.Χ. είναι ο αιώνας που έδωσε μεγάλη σημασία στην Αγωγή

των νέων. Είναι ο αιώνας με τις μεγάλες σχολές της φιλοσοφίας, όπως η Πλατωνική, και της ρητορικής, όπως του Ισοκράτη. Αργότερα θα ιδρυθούν και άλλες.

Τα παιδαγωγικά ενδιαφέροντα του Ξενοφώντα είναι έντονα –ως και διδακτικά εγχειρίδια έγραψε– σε πολλά συγγράμματά του. Είναι ενδεικτικός ο τρόπος που τελειώνει τον πρόλογο του ιστορικού-παιδαγωγικού μυθιστορημάτος του «Κύρου παιδεία» –που σημαίνει ακριβώς εκπαίδευση του Κύρου.

«Ἡμεῖς μὲν δὴ ὡς ἄξιον ὄντα θαυμάζεσθαι τοῦτον τὸν ἄνδρα ἐσκεψάμεθα (= εξετάσαμε) τίς ποτ' ὦν γενεὰν καὶ ποίαν τινὰ φύσιν ἔχων καὶ ποία τινὶ παιδευθεὶς παιδείᾳ τοσοῦτον διήνεγκεν εἰς τὸ ἄρχειν ἀνθρώπων» (Κύρου Παιδεία, 1.1.6).

§4-7

Ο 4ος αι. όμως προσπάθησε να διευρύνει την έννοια της φιλοπατρίας και να την φέρει μέχρι τα όρια του ελληνισμού και να εξισώσει τον «φιλόπολιν» με τον «φιλέλληνα». Και παλιότερα βέβαια οι Έλληνες είχαν την αίσθηση του ομόφυλου, ότι ανήκαν στην ίδια φυλή με τους άλλους Έλληνες· με αυτό το πνεύμα έγινε και ο αγώνας εναντίον των Περσών τις πρώτες δεκαετίες του 5ου αι. Όμως ο «φιλόπολις» υπερίσχυε του «φιλέλληνας». Ο Πελοποννησιακός όμως πόλεμος, και οι άλλοι, με τις ολέθριες συνέπειες στον ελληνικό χώρο, έκαναν πολλούς και διανοούμενους, όπως ο Γοργίας, ο Λυσίας, ο Ισοκράτης, και στρατιωτικούς-πολιτικούς, όπως ο Αγησίλαος, να σκεφθούν πανελλήνια. Ανάμεσα σ' αυτούς είναι και ο Ξενοφών που

ασφαλώς με αφορμή το εγκώμιο του Αγησιλάου βρίσκει ευκαιρία να προβάλλει και τις δικές του «πανελληνικές» ιδέες.

§7

Όμως το αίσθημα του «πολίτη», του κατοίκου της ανεξάρτητης «πόλης-κράτους» δεν ήταν εύκολο να υπερνικηθεί. Γι' αυτό είχε επινοηθεί και το πρόσχημα του πολέμου εναντίον των βαρβάρων, με την ιδεολογική κάλυψη της εκδίκησης για την προ 100 χρόνων και πλέον εισβολή των Περσών στην Ελλάδα, και την απελευθέρωση των ελληνικών πόλεων της Μικράς Ασίας. Ο Αγησίλαος ήταν ένα καλό παράδειγμα της νικηφόρας αντιθέσεως ελλήνων εναντίον των βαρβάρων.

Με το ίδιο πρόσχημα και ιδεολογία θα ενώσει ο Φίλιππος Β΄ της Μακε-

δονίας τους Έλληνες στο συνέδριο του Ισθμού (337 π.Χ.), περίπου 20 χρόνια μετά τη συγγραφή του εγκωμίου «Αγησίλαος» και ο Μέγας Αλέξανδρος θα ικανοποιήσει το αίτημα των Ελλήνων για εκδίκηση για τις προσβολές που τους έκαναν οι Πέρσες.

§5-7

«μαχόμενοι πάντας βαρβάρους»,
«τῶν βαρβάρων κρατήσομεν»,
«κακόν ποιήσων τόν βάρβαρον».
Η λέξη βάρβαρος στο κείμενο σημαίνει τους Πέρσες κυρίως· αυτή τη σημασία την απέκτησε μετά τους Περσικούς πολέμους. Αρχικά η λέξη βάρβαρος ήταν ηχομιμητική, δηλαδή ονοματοποιημένη, από το βαρβαρ, ήχο με τον οποίο απέδωσαν οι αρχαίοι Έλληνες το ακατανόητο γι' αυτούς άκουσμα από τις γλώσσες

άλλων λαών. Σήμαινε λοιπόν, ευρύτερα, αυτόν που δεν μιλούσε ελληνικά και στη συνέχεια αυτόν που δεν είχε ήθη Ελληνικά. Από το τέλος όμως του 5ου αι. π.Χ. η λέξη σήμανε τον αμαθή, τον άξεστο, τον αγροίκο (και εξαιτίας της Ελληνοπερσικής αντιπαράθεσης) σημασίες που κρατάει σήμερα η λέξη.

§5 Ἡ ἐν τῇ Κορίνθῳ μάχη

Αυτή η μάχη έγινε στον ποταμό Νεμέα –μεταξύ Κορίνθου και Σικυώνας (περίπου το σημερινό Κιάτο)– ένα ή δύο μήνες πριν από τη μάχη της Κορώνειας. Οι Σπαρτιάτες και οι σύμμαχοί τους συγκέντρωσαν 20.000 οπλίτες, 1000 ψιλούς και 600 ιππείς. Ο αντισπαρτιατικός συνασπισμός (Αθηναίοι, Αργείοι, Βοιωτοί κ.ά.) είχε 24.000 οπλίτες, 1.500 ιππείς. Ο σπαρτιατικός συνασπισμός νίκησε.

Οι Σπαρτιάτες έχασαν 8 δικούς τους και 1100 συμμάχους τους· από τους αντιπάλους τους έπεσαν 2.800.

Ἐξέπλευσεν... κακὸν ποιήσων τὸν βάρβαρον

Ο Ξενοφών αναφέρεται στο εκστρατευτικό σώμα 1000 οπλιτών με επικεφαλής τον Αγησίλαο που έστειλαν οι Λακεδαιμόνιοι για να βοηθήσουν τον Φαραώ της Αιγύπτου Ταχώ που επαναστάτησε (361 π.Χ.) μαζί με σατράπες της Μ. Ασίας εναντίον της επικυριαρχίας του Μεγάλου Βασιλέως της Περσίας.

§1-7

Στο κεφάλαιο αυτό είναι έντονος ο ρητορικός χαρακτήρας του εγκωμίου. Είναι διάσπαρτοι οι ρητορικοί τρόποι: Το ασύνδετο σχήμα (§1)· οι ρητορικές ερωτήσεις· οι ρυθμικές φράσεις, όπου σε ορισμένη θέση

των αλληπάλληλων προτάσεων τοποθετείται ο ίδιος συντακτικός όρος· ρυθμικές αντιθέσεις· συσσώρευση ομόλογων στοιχείων· αντιπαραθέσεις· ένταξη στην αφήγηση αποσπασμάτων ευθέως λόγου, για να τονιστεί ό,τι έχει καίρια σημασία.

Οπλιτοδρόμοι (Εκδοτική Αθηνών)

ερωτήσεις-ασκήσεις

1.(§1-2) 1. Πώς έδειχνε ο Αγησίλαος την αγάπη του για την πατρίδα;

2. Ποια είναι η πιο σημαντική ωφέλεια που πρόσφερε ο Αγησίλαος στην πατρίδα του;

2.(§2-3) 1. Πώς συμπεριφερόταν ο Αγησίλαος προς αυτούς με τους οποίους είχε διαφορές;

2. Πότε, κατά την άποψη του Αγησιλάου, η πατρίδα θα ήταν ευτυχισμένη και ισχυρή;

3.(§4-6) 1. Ποια γεγονότα θεμελιώνουν την άποψη ότι ο Αγησίλαος ήταν «Φιλέλληνας»;

2. Ποιες ήταν οι προθέσεις του Αγησιλάου απέναντι στους βαρβάρους;

4.(§7) 1. Ποιος ήταν ο στρατηγικός στόχος της περσικής διπλωματίας για την Ελλάδα και με ποια μέσα προσπαθούσε να τον επιτύχει;

2. Ποιες είναι οι ενέργειες του Αγησιλάου εναντίον της Περσίας;

5. Η λέξη ἀφίσταμαι (§1) σημαίνει: απομακρύνομαι, υποστηρίζω, υποφέρω (Να υπογραμμίσετε την ορθή απάντηση).

6. Η πρόταση «ὅτι δυνατώτατος... λατρεύων» (§2) είναι:

- επεξήγηση στη λέξη τότε**
- αντικείμενο στον τύπο τίθημι**
- υποκείμενο στο φανερός ἦν**

7. Οι §1-2 να γραφούν με τις εξής αλλαγές: Ἐγώ = ἡμεῖς, Ἀγησίλαος / βασιλεύς = βασιλεῖς, τίς = τίνες;

8. Το κείμενο της §1 «ἅπαντες ἐπιστάμεθα... ἀγαθὰ ποιεῖν» να γραφεί με τους κύριους ρηματικούς τύπους των προτάσεων όπου δηλώνεται η ιδιότητα του Αγησιλάου ως «φιλοπόλιδος» στον αόριστο. Να εξηγήσετε γιατί ο Ξενοφώντας επέλεξε τους τύπους του παρατατικού.

9. Η λέξη ἀπόλλυμαι (§2-3) σημαίνει: απολύομαι, λυτρώνομαι, χάνομαι, καταστρέφω (Να υπογραμμίσετε).

10. Ο υποθετ. λόγος: «ἐτίμα... εἰ πράττοιεν» (§3) σημαίνει:

- απλή σκέψη
- επαναλαμβανόμενο στο παρελθόν
- αντίθετο του πραγματικού
- προσδοκώμενο

11. Η §3 να γραφεί με την αλλαγή: ὄς (Ἄγησίλαος) = βασιλεῖς.

12. Οι ρηματικοί τύποι που δηλώνουν τη συμπεριφορά του Αγησιλάου προς τους συμπολίτες του (§3) να γραφούν στον ίδιο τύπο του αορίστου.

13. Οι δύο πρώτοι υποθετικοί λόγοι της §3 να γραφούν στο είδος του προσδοκώμενου.

14. Οι ρηματικοί τύποι των §4-6 που δηλώνουν δραστηριότητα που έχει σχέση με τον πόλεμο να καταγραφούν και δίπλα να γραφεί ο ίδιος τύπος του αορίστου.

15. Μετατροπή πλάγιου λόγου σε ευθύ: Να μετατρέψετε σε κύριες προτάσεις όσες δευτερεύουσες εξαρτώνται από εκφράσεις και λέξεις που δηλώνουν λόγο (λεκτικά ρήματα και εκφράσεις) και εκφέρονται με ευκτική του πλάγιου λόγου (§5-6).

16. Ποια η σημασία των ρητορικών ερωτήσεων της §2; (Σκεφθείτε πρώτα ποια η αναμενόμενη αυτονόητη απάντηση και μετατρέψτε την ερωτηματική πρόταση σε πρόταση κρίσεως).

17. Γιατί ο Ξενοφών παρεμβάλλει στην αφήγηση (§5-6) και αυτούσιους λόγους του Αγησίλαου;

18. Υπογραμμίστε τη σωστή απάντηση: η πρόταση «ὅ,τι δύναίτο» (§7) είναι:

- ειδική
- αναφορική
- αναφορικοῦποθετική
- πλάγια ερωτηματική

19. Να καταγράψετε τα ρήματα που δηλώνουν την περσική πολιτική έναντι της Ελλάδος και δίπλα να γράψετε τον τύπο του αορίστου.

20. Να καταγραφούν οι προτάσεις της περιόδου «ἐπεμελήθη δέ τίς... τόν βάρβαρον» (§7) και να προσδιοριστούν συντακτικά το είδος τους και ο ρόλος που παίζουν στην περίοδο.

21. Τις μετοχές και τα απαρέμφρατα της στήλης A να τα συνδέσετε με την κατάλληλη μετάφρασή τους της στήλης B (§2-3)

A	B
ἀπειθεῖν	να πειθαρχεί
ὄρων	επειδή ήθελε
πειθόμενον	να είναι απείθαρχος
μειονεκτεῖν	ὅτι θα είναι
θέλων	ὅτι σκέπτεται
ἔσεσθαι	ὅτι υστερεί
λογιζόμενος	ὅταν έβλεπε

22. Οι αντωνυμίες της στήλης A να συνδεθούν με τη γραμματική τους ονομασία της στήλης B (§4-6)

A	B
τίνα;	προσωπική
τις	δεικτική
ἄλλον	οριστική/επαναληπτική
ἐκεῖνος	αυτοπαθητική
αὐτῷ	αλληλοπαθητική
σου	κτητική
πάντας	αόριστη/επιμεριστική
αἷς	αναφορική
ἡμῶν αὐ-	αόριστη/επιμεριστική
τῶν	ερωτηματική
ὅτου	αόριστη
	αναφορική

(στη στήλη B υπάρχουν και ονομασίες που δεν αντιστοιχούν στη στήλη A).

23. Οι μετοχές της στήλης A να συνδεθούν με την ισοδύναμη δευτερεύουσα πρόταση της στήλης B (§7)

A

α) δουλωσόμενος

β) λαβόντας

γ) τὸ ἀποστὰν

δ) πολεμούσης

B

α) εἰ δουλώσεται
ἐπεὶ ἐδουλώσατο
ἵνα δουλώσῃται

β) ἐπεὶ ἔλαβον
εἰ λάβοιεν
ἐπειδὴν λάβωσι

γ) ὃ ἀπέστη
εἰ ἀπέστη
ὅτε ἀπέστη

δ) ὅτε ἐπολέμει
εἰ καὶ ἐπολέμει
ἵνα πολεμῇ

24. Με ποιες λέξεις του κειμένου (7.1-7) έχουν ετυμολογική συγγένεια οι παρακάτω λέξεις της ΝΕ: πλεονέκτης, αφροσύνη, φυλετικός, παραστάτης, αναφορά, διάστημα, ενδιαφέρον.

25. Ποια ήταν η πολιτική της Περσίας απέναντι στην Ελλάδα (όπως την έβλεπε ένας Έλληνας)· και με ποια πολιτική προσπάθησε να αντιδράσει ο Αγησίλαος; (§7). (Χρησιμοποιήστε λέξεις/φράσεις του κειμένου)

26. Ποια ιστορικά γεγονότα υπαινίσσεται ο Ξενοφών στην §7;

θέματα για συζήτηση

- Γιατί είναι «έν τοῖς μεγίστοις ὠφελήμασι» το «λατρεύειν τοῖς νόμοις τὸν βασιλέα»;
- Ποια στοιχεία συνθέτουν την ιδιότητα του Αγησιλάου α) ως «φιλοπόλιδος» και β) ως φιλέλληνας;
- Ποιες αφορμές είχε ο Ξενοφών να είναι «φιλέλληνας», δηλαδή να έχει πανελλήνιες ιδέες; (Με βάση τη βιογραφία του).

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ

Κεφάλαιο 8

Περίληψη

Ο Αγησίλαος ήταν ευχάριστος στις συναναστροφές του («τὸ εὐχάρι»), είχε μεγαλείο ψυχής («μεγαλογνωμοσύνη»), πολιτική οξυδέρκεια («πρόνοια») και λιτότητα στην προσωπική και την οικογενειακή του ζωή.

Παρά τη δύναμη του αξιώματός του, ήταν προσηνής προς τους άλλους και πολλοί επιδίωκαν να τον συναντήσουν όχι για να του ζητήσουν κάτι αλλά γιατί η παρέα του ήταν ευχάριστη.

Το μεγαλείο της ψυχής του αποδείχτηκε σε όσες περιπτώσεις ο βασιλιάς της Περσίας προσπάθησε να εξαγοράσει τη φιλία του. Ο Αγησίλαος θεωρούσε τα συμφέροντα της

Σπάρτης αλλά και της Ελλάδας γενικότερα ανώτερα από τα δικά του.

Η προνοητικότητα και η πολιτική του οξυδέρκεια τον οδηγούσε να ευνοεί τις αποστασίες σατραπών της Περσίας και να αποφεύγει -παρά τα δελεαστικά δώρα- τις προσωπικές σχέσεις με το βασιλιά.

Την λιτότητά του και την πενία της οικογένειάς του μπορεί να την διαπιστώσει κανείς βλέποντας (και μετά το θάνατό του) το σπίτι του ή μαθαίνοντας πόσο απλά, σαν τις άλλες κοπέλλες, κυκλοφορούσε η κόρη του.

Κεφάλαιο 9

Περίληψη

Σύγκριση της απλότητας της ζωής του Αγησιλάου με τη χλιδή του βασιλιά της Περσίας. Ο βασιλιάς της Περσίας καμάρωνε που δύσκολα τον

έβλεπε κανείς και αργούσε να ικανοποιήσει οποιοδήποτε αίτημα, ενώ ο Αγησίλαος ευχαριστιόταν να είναι προσιτός σε όλους και να διεκπεραιώνει γρήγορα ό,τι περνούσε απ' το χέρι του.

Για τον βασιλιά της Περσίας έψαχναν σ' όλη τη γη να του βρουν τα καλύτερα ποτά, χιλιάδες να του ετοιμάσουν τι θα φάει, αμέτρητοι να φροντίσουν πόσο άνετα θα κοιμηθεί. Ο Αγησίλαος ήταν εξαιρετικά βολικός, δεν είχε απαιτήσεις για προσωπική άνεση και φρόντιζε να μην προκαλεί με τη συμπεριφορά του.

Κεφάλαιο 10

Περίληψη

Ο Ξενοφών συγγράφει τον έπαινό του για την αντοχή, την ανδρεία, την πολιτική σκέψη του Αγησιλάου. Υπήρξε

για τους άλλους υπόδειγμα, «κανών» ευσέβειας, δικαιοσύνης, σωφροσύνης, εγκράτειας. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι το βιβλίο του δεν είναι «θρῆνος» αλλά «ἐγκώμιον», αυτό που αξίζει στον Αγησίλαο γιατί πέτυχε στη ζωή του τις ωραιότερες νίκες και τα πιο άξια έργα και εκπλήρωσε τις ευγενικές φιλοδοξίες που είχε από παιδί.

Κεφάλαιο 11. §1-13

Μετάφραση

Ανακεφαλαίωση των αρετών του Αγησίλαου

1 Και τώρα θέλω να επανέλθω στα κύρια σημεία της αρετής του, για να μπορεί ο έπαινος να διατηρείται στη μνήμη ευκολότερα.

Ο Αγησίλαος λοιπόν σεβόταν τα ιερά και σε εχθρικές περιοχές, γιατί

νόμιζε ότι τους θεούς όχι λιγότερο στην εχθρική χώρα παρά στη φιλική πρέπει κανείς να τους κάνει συμμάχους.

Και δεν μεταχειριζόταν βία εις βάρος των ικετών των θεών ακόμη κι αν ήταν εχθροί, γιατί θεωρούσε παράλογο να αποκαλούμε μεν ιερόσυλους αυτούς που κλέβουν από ιερά, αλλά να θεωρούμε ευσεβείς αυτούς που σηκώνουν με τη βία ικέτες από βωμούς.

2 Εκείνος λοιπόν δεν έπαυε ποτέ να επαναλαμβάνει ότι νόμιζε πως οι θεοί χαίρονται εξίσου με όσια έργα και με αγνά ιερά.

Αλλά όμως, και όποτε είχε επιτυχίες, δεν περιφρονούσε τους ανθρώπους, αλλά αναγνώριζε ότι χρωστούσε χάρη στους θεούς. Και πρόσφερε περισσότερες θυσίες όταν είχε θάρ-

ρος παρά τάματα όταν είχε δισταγμούς.

Και είχε συνηθίσει να φαίνεται χαρωπός όταν ένιωθε φόβο, να είναι όμως πράος όταν είχε επιτυχίες.

3 Από τους φίλους του επίσης όχι τους πιο δυνατούς αλλά τους πιο πρόθυμους υποδεχόταν πιο εγκάρδια.

Και μισούσε όχι αυτόν που αμυνόταν αν του έκαναν κάποιο κακό αλλά αν κάποιος φαινόταν αχάριστος ενώ τον ευεργετούσαν.

Και χαιρόταν τους μεν αισχροκερδείς να τους βλέπει φτωχούς, τους δίκαιους όμως να τους κάνει πλούσιους, επειδή ήθελε να καταστήσει τη δικαιοσύνη πιο επικερδή από την αδικία.

4 Και προσπαθούσε να έχει σχέσεις με ανθρώπους κάθε προελεύσε-

ως, να συνδέεται όμως στενά μόνο με τους καλούς.

Και όποτε άκουγε να κατηγορούν ή να επαινούν κάποιους, νόμιζε ότι μαθαίνει καλά τους χαρακτήρες αυτών που τα έλεγαν όχι λιγότερο από τους χαρακτήρες αυτών για τους οποίους τα έλεγαν.

Και αυτούς που τους εξαπατούσαν φίλοι δεν τους κατηγορούσε, κατέκρινε όμως πάρα πολύ αυτούς που τους εξαπατούσαν εχθροί και θεωρούσε έξυπνο το να εξαπατά κανείς αυτούς που δεν δείχνουν εμπιστοσύνη αλλά ανόσιο να εξαπατά κανείς αυτούς που δείχνουν εμπιστοσύνη.

5 Και χαιρόταν να τον επαινούν αυτοί που ήθελαν και να επικρίνουν ακόμη όσα δεν τους άρεσαν και δεν εχθρευόταν κανέναν απ' όσους μιλούσαν με παρρησία αλλά πρόσεχε

τους κρυψίνους όπως ακριβώς και τις ενέδρες.

Και μισούσε βέβαια αυτούς που έκαναν διαβολές περισσότερο απ' τους κλέφτες, γιατί θεωρούσε πιο μεγάλη ζημιά να χάσει φίλους παρά χρήματα.

6 Και τα σφάλματα των απλών πολιτών τα ανεχόταν με πραότητα αλλά αυτών που ασκούσαν εξουσία τα θεωρούσε μεγάλα γιατί έκρινε ότι οι πρώτοι δεν χειρίζονται όπως πρέπει λίγα, ενώ οι δεύτεροι πολλά.

Και στο βασιλικό αξίωμα νόμιζε ότι ταιριάζει όχι η νωθρότητα αλλά η πραγματική αρετή.

7 Και δεν επέτρεψε να του στήσουν ανδριάντα του σώματος, μολονότι πολλοί ήθελαν αυτό το δώρο να του κάνουν αλλά δεν σταματούσε ποτέ να τελειοποιεί μνημεία της ψυχής, επειδή πίστευε ότι το πρώ-

το είναι έργο ανδριαντοποιών, ενώ το δεύτερο αποκλειστικά δικό του και το ένα έργο των πλουσίων, το άλλο των ενάρετων.

8 Τα χρήματα επομένως όχι μόνο δίκαια αλλά και γενναιόδωρα τα χρησιμοποιούσε, γιατί νόμιζε ότι για τον δίκαιο είναι αρκετό να μην πειράζει αυτά που ανήκουν σε άλλους αλλά για τον γενναιόδωρο να ωφελεί ακόμη περισσότερο προσφέροντας και από τα δικά του.

Και πάντα ήταν θεοφοβούμενος, γιατί νόμιζε ότι αυτοί που ζουν καλά δεν είναι ακόμη ευδαίμονες, αυτοί όμως που έχουν ήδη τελειώσει ένδοξα τη ζωή τους ότι είναι μακάριοι.

9 Και έκρινε ως μεγαλύτερη συμφορά το να αδιαφορεί κανείς εν γνώσει του για το καλό παρά εν αγνοία του. Και δεν ποθούσε καμιά δόξα, για την οποία δεν είχε κάνει ο ίδιος

με κόπο ό,τι έπρεπε. Μου φαίνεται πως ήταν απ' τους λίγους ανθρώπους που νόμιζε ότι η αρετή είναι όχι υπομονή σε δυσκολίες αλλά απόλαυση· οπωσδήποτε χαιρόταν περισσότερο όταν τον επαινούσαν παρά όταν αποκτούσε χρήματα. Αλλά έδειχνε την ανδρεία του συνδυασμένη περισσότερο με ορθή σκέψη παρά με ριψοκίνδυνες ενέργειες, και τη σοφία έμπρακτα μάλλον παρά με λόγους την ασκούσε.

10 Ενώ λοιπόν ήταν βέβαια πολύ πράος με τους φίλους του, ήταν πολύ φοβερός με τους εχθρούς του· και ενώ έδειχνε πολύ μεγάλη αντοχή στους κόπους, με μεγάλη ευχαρίστηση υποχωρούσε στους συντρόφους του, γιατί επιθυμούσε τα καλά έργα μάλλον παρά τα ωραία σώματα. Και ενώ ήξερε καλά να δείχνει σωφροσύνη στις ώρες της ευτυχίας

μπορούσε να είναι γεμάτος θάρρος στις ώρες του κινδύνου.

11 Και την φιλική συμπεριφορά είχε συνηθίσει να τη δείχνει όχι με πειράγματα αλλά με τον τρόπο του και τη μεγαλοφροσύνη του τη χρησιμοποιούσε όχι με αλαζονεία αλλά με γνώση· ενώ λοιπόν καταφρονούσε τους πολύ υπερήφανους, ήταν πιο ταπεινός απ' τους απλούς ανθρώπους. Γιατί απ' τη μια μεριά κάμαρνε για τη φτώχεια της ενδυμασίας του απ' την άλλη όμως για τη λαμπρή εμφάνιση του στρατεύματος και για το ότι αυτός μεν είχε ελάχιστες απαιτήσεις τους φίλους του όμως τους ωφελούσε όσο περισσότερο γινόταν.

12 Και επιπλέον ήταν πάρα πολύ σκληρός ως αντίπαλος αλλά και πάρα πολύ ήπιος ως νικητής· και ήταν πάρα πολύ δύσκολο να τον εξαπα-

τήσουν οι εχθροί του αλλά πάρα πολύ εύκολο να τον καταφέρουν οι φίλοι του. Και ενώ παρείχε ασφάλεια στα συμφέροντα των φίλων του είχε συνεχώς ως έργο του να εξουδετερώνει τα σχέδια των αντιπάλων του.

13 Εκείνον οι συγγενείς τον χαρακτήριζαν αφοσιωμένο στην οικογένεια, οι συνεργάτες του ειλικρινή, αυτοί που τον είχαν εξυπηρετήσει ευγνώμονα, οι αδικημένοι συμπαραστάτη και όσοι βέβαια είχαν κινδυνέψει μαζί του σωτήρα μετά τους θεούς.

[Μετάφραση: Γερ. Χρυσάφης]

ερμηνευτικά σχόλια

§1-13

Το Κεφ. 11 §1-13 είναι περίληψη των αρετών του Αγησίλαου που εκτέθηκαν στα Κεφ. 3-9.

Πρώτη και εδώ αρετή η ευσέβεια (§1-2)· ο Ξενοφών προσθέτει και μερικά άλλα στοιχεία· το σημαντικότερο είναι ότι σεβόταν τα ιερά ακόμη και των εχθρικών περιοχών. Οι Έλληνες ήταν ανεκτικοί απέναντι στις άλλες θρησκείες.

§3-9

Ο συγγραφέας ασχολείται, με τις σχέσεις του Αγησίλαου προς τους άλλους ανθρώπους.

«Προσπαθούσε να έχει σχέσεις με ανθρώπους κάθε προελεύσεως, να συνδέεται όμως με τους καλούς» (§4)· πρόκειται για άτομο, όπως τον περιγράφει ο Ξενοφών, έντονα κοι-

νωνικό· άλλωστε η κοινωνικότητα ήταν χαρακτηριστικό όλων των αρχαίων Ελλήνων που το κληρονομήσαμε και οι νέοι Έλληνες.

§9-12

Δύο βασικές αρετές είναι πολύ χαρακτηριστικές: η ευβουλία, η ορθή σκέψη (§9) και η σωφροσύνη, «τό σωφρονεῖν» (§10). Κύρια στοιχεία της σωφροσύνης είναι η γνώση και η ισορροπία μεταξύ αντιθέτων είναι η κύρια έκφραση του περίφημου αρχαίου ελληνικού μέτρου.

Του μέτρου έκφραση είναι οι §3-12. Σε όλες τις προτάσεις/περιόδους υπάρχουν αντιθέσεις. Μέτρον δεν σημαίνει μετριότητα ούτε έλλειψη ακροτητών αλλά ισορροπία δυναμική.

Οι αντιθέσεις στην τελευταία περίοδο της §9 είναι χαρακτηριστικές:

«Αλλά έδειχνε την ανδρεία... ασκούσε».

α) Η ανδρεία - οι κίνδυνοι και το έργο είναι της ίδιας τάξεως καταστάσεις, όπως επίσης

β) η ευβουλία - η σοφία και οι λόγοι είναι άλλης τάξεως αντίθετης προς την προηγούμενη τάξη. Παραμονή του ανθρώπου στην ίδια τάξη καταστάσεων θα ήταν για τον Αγησίλαο και γενικά για τον αρχαίο Έλληνα μονομερής και ανισόρροπη. Ο συνδυασμός της ευβουλίας με την ανδρεία και του έργου με την σοφία ανατρέπει τη μονομέρεια και την ανισορροπία.

Στην §11 τό «καταφρονούσε» και το «ταπεινός» σε σχέση με τους ανθρώπους είναι ακραίες καταστάσεις· ωστόσο ο Αγησίλαος μπόρεσε να τις εναρμονίσει μέσα του.

Στην §13 είναι οι άλλοι που λένε τη γνώμη τους για τον Αγησίλαο.

Από άλλη άποψη η §7 τοποθετεί τον Αγησίλαο ως πρόσωπο συγκεκριμένο και τον «Αγησίλαο» ως σύγγραμμα στο μεταίχμιο δύο εποχών. Με την άρνησή του να του κατασκευάσουν «εικόνα» δηλαδή άγαλμα, ο Αγησίλαος ανήκει στην παλιά εποχή όπου μόνον τα θεϊκά ή τα μυθικά πρόσωπα εικονίζονταν. Με το εγκώμιον όμως που συνέγραψε ο Ξενοφώντας πέρασε ο Αγησίλαος στην νέα εποχή, που αρχίζει τον 4ο αιώνα π.Χ., και όπου το άτομο και όχι η κοινότητα αρχίζει να παίζει αποφασιστικό ρόλο.

Ασκήσεις

- 1. Πώς εκδήλωνε την ευσέβειά του ο Αγησίλαος;**
- 2. Ποιες ήταν οι επιμέρους αρετές που κοσμούσαν τον Αγησίλαο;**
- 3. Ποιους ανθρώπους εκτιμούσε ο Αγησίλαος;**
- 4. Τι θεωρούσε κακό και τι καλό ο Αγησίλαος;**
- 5. Ποιες αντίθετες τάσεις συναιρούσε μέσα του ο Αγησίλαος;**

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ

Κεφάλαιο 11 §14-16

Κείμενο

Ο τελικός έπαινος

14 Δοκεῖ δ' ἔμοιγε καὶ τότε μόνος ἀνθρώπων ἐπιδειῖξαι, ὅτι ἡ μὲν τοῦ σώματος ἰσχὺς γηράσκει, ἡ δὲ τῆς ψυχῆς ῥώμη τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀγήρατός ἐστιν. Ἐκεῖνος γοῦν οὐκ ἀπεῖπε μεγάλην καὶ καλὴν ἐφιέμενος <δόξαν, ἔστε> τὸ σῶμα φέρειν ἐδύνατο τὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ῥώ-

15 μην. Τοιγαροῦν ποίας οὐ νεότητος κρεῖττον τὸ ἐκείνου γῆρας ἐφάνη; Τίς μὲν γὰρ τοῖς ἐχθροῖς ἀκμάζων οὕτω φοβερός ἦν ὡς Ἀγησίλαος τὸ μήκιστον τοῦ αἵωνος ἔχων; Τίνος δ' ἐκποδῶν γενομένου μᾶλλον ἤσθησαν οἱ πολέμιοι ἢ Ἀγησίλαου καίπερ γηραιοῦ τελευτήσα-

ντος; Τίς δὲ συμμάχοις θάρσος παρέσχεν ὅσον Ἀγησίλαος, καίπερ ἤδη πρὸς τῷ στόματι τοῦ βίου ὤν; Τίνα δὲ νέον οἱ φίλοι πλέον ἐπόθησαν ἢ Ἀγησίλαον γηραιὸν ἀποθανόντα;

16 Οὕτω δὲ τελέως ὁ ἀνὴρ τῇ πατρίδι ὠφέλιμος ὢν διεγένετο ὡς καὶ τετελευτηκῶς ἤδη ἔτι μεγαλείως ὠφελῶν τὴν πόλιν εἰς τὴν αἰδίον οἴκησιν κατηγάγετο, μνημεῖα μὲν τῆς ἑαυτοῦ ἀρετῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν κτησάμενος, τῆς δὲ βασιλικῆς ταφῆς ἐν τῇ πατρίδι τυχών.

γλωσσικά σχόλια

γοῦν = πραγματικά

ἀπεῖπε (ἀπαγορεύω) = οὐκ ἀπεῖπε
ἐφιέμενος (κατ. μτχ.) δεν κουράστηκε,
δεν σταμάτησε να επιθυμεί

ἐφίεμαι = επιθυμῶ

τοιγαροῦν = γι' αυτό

ἐφάνη (φαίνομαι) = αποδείχτηκε

ἀκμάζω = (βρίσκομαι) στην ακμή της ηλικίας μου

μήκιστος, -η, -ον = Υπερθ. του επιθέτου μακρός· τὸ μήκιστον τοῦ αἰῶνος = το μακρότατο ὄριο ζωής

ἐκποδὼν γίγνομαι = φεύγω από τη μέση

τὸ στόμα τοῦ βίου = το τέλος της ζωής

τελέως ὠφέλιμος = απόλυτα ωφέλιμος

διαγίγνομαι ὦν (κατ. μτχ.)

ὠφέλιμος = είμαι συνεχώς ωφέλιμος

μεγαλείως = με μεγαλειώδη τρόπο

αἰδῖος = αιώνιος

κατάγομαι = κατεβαίνω

ερμηνευτικά σχόλια

§14-15

Στις τελευταίες παραγράφους (14-15) του εγκωμίου ο Ξενοφών προβάλλει ως επιστέγασμα αυτό που θεωρεί ότι συνιστά τη μοναδικότητα του Αγησιλάου· απέδειξε ότι αν το σώμα γερνάει η ψυχή μπορεί να μείνει αγέραστη· και έχει βέβαια ο Ξενοφών υπόψη του την εκστρατεία που έκαμε ο Αγησίλαος στην Αίγυπτο, όταν ήταν πάνω από 80 χρόνων. Και αναπτύσσει σύντομα, με ρητορικές ερωτήσεις αυτό το παράδοξο: «Το γήρας του Αγησιλάου είναι κρείττον οποιασδήποτε νεότητας» Οι 4 ερωτήσεις που ακολουθούν είναι μοιρασμένες· δύο για τους εχθρούς και δύο για τους φίλους του Αγησιλάου· δύο για τα συναισθήματα που δημιούργησε ζωντα-

νός ο Αγησίλαος και δύο για τα συναισθήματα που προκάλεσε ο θάνατός του. Και αυτά είναι διατυπωμένα με αντιθέσεις παράδοξες αλλά κατά τρόπο συμμετρικό, τόσο που η παραδοξότητα να γίνεται παραδεκτή, ακουστικά... στην αρχή, νοηματικά έπειτα.

§16

Το εγκώμιο του Αγησιλάου τελειώνει με τη λέξη που άρχισε· την ἀρετή. Ο αναγνώστης του εγκωμίου, τελειώνοντας την ανάγνωση έχει καταλάβει τι σημαίνει αρετή για τον αρχαίο Έλληνα· πόσο ευρύ περιεχόμενο έχει.

Με το έργο του αυτό ο Ξενοφών έδωσε το πορτρέτο του «αγαθού» –με την αρχαία έννοια– βασιλιά που ταυτόχρονα ήταν και πατέρας (Κεφ. 7.2-3). Αλλά και του βασιλιά-στρα-

τηγού, που έμεινε στην ιστορία ως αήττητος. Ένα τέτοιο πορτρέτο, πιο εκτεταμένο, είναι του Κύρου του πρεσβυτέρου στην «Κύρου Παιδεία», όπως επίσης το πορτρέτο του καλού συζύγου, κτηματία, οικοδεσπότη στο πρόσωπο του Ισχύμαχου στον «Οικονομικό». Αυτά τα έργα είναι τα πρώτα προμηνύματα της Ελληνιστικής εποχής, που εγκαινιάζει ο Μ. Αλέξανδρος· το άτομο ξεχωρίζει με την έντονη δραστηριότητά του και κυριαρχεί.

Η αντίθεση σώματος και ψυχής εδώ δεν έχει τη θρησκευτική σημασία που απέκτησε αργότερα. «Στους αττικούς συγγραφείς του 5ου αι. το εγώ που δηλώνεται με τη λέξη ψυχή είναι ο συναισθηματικός εαυτός μας. Η ψυχή θεωρείται ως η έδρα του θάρρους, του πάθους, του οί-

κτου, του άγχους, της ζωικής όρεξης» (E. Dodds, Οι Έλληνες και το παράλογο, σελ. 125). Πόσο απρόβλεπτα είναι τα όρια της ψυχής το είχε επισημάνει ο μεγάλος φιλόσοφος Ηράκλειτος (απ. 45): «Ψυχῆς πείρατα οὐκ ἂν ἐξεύροιο, πᾶσαν ἐπιπορευόμενος ὁδόν· οὕτω βαθὺν ἔχει λόγον» (Τα σύνορα της ψυχής δε μπορείς να τα βρεις όποιο δρόμο κι αν ακολουθήσεις· τόσο βαθύς είναι ο λόγος της).

ερωτήσεις - ασκήσεις

1. Ποιος ο συσχετισμός δυνάμεων σώματος και ψυχής στον Αγησίλαο;
2. Ποια ήταν τα αισθήματα των εχθρών και ποια των φίλων απέναντι στην ψυχική ρώμη του Αγησιλάου;

3. Να μετατρέψετε τις ρητορικές ερωτήσεις της §15 σε καταφατικές προτάσεις (με τις κατάλληλες αλλαγές χωρίς αλλοίωση του νοήματος).

4. Με ποιες λέξεις του κειμένου (11.14-16) έχουν ετυμολογική συγγένεια οι παρακάτω λέξεις της ΝΕ: αγέραστος, ρωμαλέος, φιλήδονος, θρασύδειλος, τέλειος.

5. Να αποδώσετε στα αρχαία ελληνικά τις φράσεις:

- Η δύναμη της ψυχής δεν γερνάει

- Ο Αγησίλαος πέθανε γέρος

- Οι φίλοι ποθούν τον γέρο Αγησίλαο περισσότερο από κάποιον νέο.

6. Να γράψετε κατά ζεύγη τις συνώνυμες λέξεις των παραγράφων 14-15 και τα αντώνυμά τους στα ΝΕ

7. Οι ρηματικοί τύποι της στήλης A να συνδεθούν με το αντικείμενό τους της στήλης B (§14-16).

A	B
δοκεῖ	φέρειν
ἐφιέμενος	τοῖς συμμάχοις
ἐδύνατο	τίνα
παρέσχεν	τήν πόλιν
ἐπόθησαν	ἐπιδείξαι
ὠφελῶν	κτησάμενος
κτησάμενος	ταφῆς
τυχῶν	δόξαν

θέματα για συζήτηση

- Ποια είναι τα πλεονεκτήματα της νεανικής ηλικίας σε σύγκριση με τη γεροντική;
- Ποια ήταν, κατά τον Ξενοφώντα, η μοναδικότητα του Αγησιλάου;

ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ «ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ»

Α' Η «Πανελλήνια Ιδέα»

Ο σοφιστής Γοργίας είχε συνθέσει κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού Έπιτάφιο λόγο από τον οποίο έχει σωθεί εκτενές απόσπασμα. Η γνωστότερη φράση του κειμένου του είναι:

«Τὰ μὲν κατὰ τῶν βαρβάρων τρόπαια ὕμνους ἀπαιτεῖ τὰ δὲ κατὰ τῶν Ἑλλήνων θρήνους».

Αυτό το αίτημα για συνένωση των Ελλήνων ήταν ο πυρήνας του Ὀλυμπικοῦ του λόγου (που εκφωνήθηκε στην Ολυμπία). Απόσπασμα επίσης έχει σωθεί από τον Ὀλυμπιακό του γνωστού ρήτορα Λυσία (388 π.Χ.).

Ο Ισοκράτης στο λόγο του Περί Ειρήνης απευθύνει εκκλήσεις συνερ-

γασίας των Ελλήνων και αντιμετώπισης των Περσών και αργότερα στην επιστολή του Φίλιππος προσκαλεί τον ισχυρό βασιλιά της Μακεδονίας να ενώσει τους Έλληνες ως «ευεργέτης» τους και να τους οδηγήσει κατά των Περσών.

Να διαβάσετε από τον Άγησίλαο τα κεφ. 7.6-7, 8.3-4.

- Ποιες ενέργειες του Αγησιλάου αναφέρει ο Ξενοφών για να τον παρουσιάσει ως οπαδό της «πανελληνίας ιδέας»;

Β' Η λιτότητα του Αγησιλάου

Ξενοφ. Έλληνικά 4.1.29-31.

Ἦν δέ τις Ἀπολλοφάνης Κυζικηνός, ὃς καὶ Φαρναβάζω ἐτύγχανεν ἐκ παλαιοῦ ξένος ὦν καὶ Ἀγησιλάω κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐξενώθη. Οὗτος οὖν εἶπε πρὸς τὸν Ἀγησίλαον ὡς οἶοιτο συναγαγεῖν αὐτῷ ἂν εἰς λόγους

περὶ φιλίας Φαρνάβαζον. Ὡς δ' ἤκουσεν αὐτοῦ, σπονδὰς λαβὼν καὶ δεξιὰν παρῆν ἄγων τὸν Φαρνάβαζον εἰς συγκείμενον χωρίον, ἔνθα δὴ Ἀγησίλαος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν τριᾶκοντα χαμαὶ ἐν πόᾳ τινὶ κατακείμενοι ἀνέμενον· ὁ δὲ Φαρνάβαζος ἦκεν ἔχων στολὴν πολλοῦ χρυσοῦ ἀξίαν. Ὑποτιθέντων δὲ αὐτῷ τῶν θεραπεύοντων ῥαπτὰ, ἐφ' ὧν καθίζουσιν οἱ Πέρσαι μαλακῶς, ἠσχύνθη ἐντροφῆσαι, ὁρῶν τοῦ Ἀγησιλάου τὴν φαιλότητα· κατεκλίθη οὖν καὶ αὐτὸς ὥσπερ εἶχε χαμαί. Καὶ πρῶτα μὲν ἀλλήλους χαίρειν προσεῖπαν, ἔπειτα τὴν δεξιὰν προτείναντος τοῦ Φαρναβάζου ἀντιπροὔτεινε καὶ ὁ Ἀγησίλαος. Μετὰ δὲ τοῦτο ἤρξατο λόγου ὁ Φαρνάβαζος· καὶ γὰρ ἦν πρεσβύτερος.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ. Ἦταν κάποιος Απολλοφάνης ἀπὸ τὴν Κύζικο που ἔτυχε

μάλιστα να συνδέεται με τον Φαρνάβαζο με δεσμούς φιλοξενίας από παλιά και εκείνη την περίοδο συνδέθηκε και με τον Αγησίλαο. Αυτός λοιπόν είπε στον Αγησίλαο πως νόμιζε σωστό να του ετοιμάσει μια συνάντηση με τον Φαρνάβαζο για να συζητήσουν για συμφιλίωση. Όταν τον άκουσε ο Αγησίλαος, αφού έλαβε αυτός διαβεβαίωση με σπονδές και επισφραγίστηκε η συμφωνία με χειραψία, ερχόταν οδηγώντας το Φαρνάβαζο σε σημείο που είχαν συμφωνήσει, όπου φυσικά ο Αγησίλαος και οι τριάντα άντρες του επιτελείου του και της φρουράς του χάρμω ξαπλωμένοι σε κάτι χορτάρια περίμεναν· ο Φαρνάβαζος λοιπόν είχε έρθει φορώντας στολή που άξιζε πολύ χρυσάφι. Ενώ όμως οι υπηρέτες του τοποθετούσαν κάτω φουσκωτά μαξιλάρια, πάνω στα οποία

κάθονται οι Πέρσες μαλακά, ντράπηκε να καθήσει με τόση άνεση, βλέποντας του Αγησιλάου την απλότητα· ξάπλωσε λοιπόν και αυτός, όπως ήταν, χάμω. Και πρώτα-πρώτα είπαν ο ένας στον άλλο «χαίρε», έπειτα όταν άπλωσε το δεξί του χέρι ο Φαρνάβαζος, άπλωσε το δικό του και ο Αγησίλαος. Μετά απ' αυτό άρχισε να μιλάει ο Φαρνάβαζος γιατί ήταν και μεγαλύτερος στην ηλικία.

Πλουτάρχου, Άγησίλαος, 14. Έν δέ χιλιάσι στρατιωτῶν τοσαύταις οὐ ῥαδίως ἄν τις εἶδε φαυλοτέραν στίβαδα τῆς Άγησιλάου. Πρὸς τε θάλπος οὕτω καὶ ψύχος εἶχεν, ὥσπερ μόνος ἀεὶ χρῆσθαι ταῖς ὑπὸ τοῦ θεοῦ κεκραμέναις ὥραις πεφυκῶς[...]

Ἦδιστον δὲ θέαμα τοῖς κατοικοῦσι τὴν Ἀσίαν Ἕλλησιν ἦσαν οἱ πάλαι βαρεῖς καὶ ἀφόρητοι καὶ διαρρέοντες ὑπὸ πλοῦτου καὶ τροφῆς ὑπαρ-

χοι καὶ στρατηγοὶ δεδιότες καὶ θεραπεύοντες ἄνθρωπον ἐν τρίβωνι περιόντα λιτῶ.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ. Ανάμεσα σε τόσες χιλιάδες στρατιώτες δεν θα μπορούσε να δει εύκολα κανείς πιο φτωχικό κρεβάτι από του Αγησιλάου. Αδιαφορούσε και για τη ζέστη και για το κρύο, σαν να ήταν εκ φύσεως μόνο αυτός ικανός να προσαρμόζεται στις εποχές όπως τις είχε φτιάξει ο θεός [...] Ήταν πάρα πολύ ευχάριστο θέμα για τους Έλληνες που κατοικούσαν την Ασία οι προηγουμένως σκληροί και αβάσταχτοι και που παραπατούσαν από τον πλούτο και την πολυτέλεια ύπαρχοι και στρατηγοί να φοβούνται και να φέρονται δουλικά σε έναν άνθρωπο που περιφερόταν φορώντας ένα λιτό τρίβωνα.

Πβ. Ἀγησίλαος 4.3 – Ποια σημεία του τρόπου ζωής και συμπεριφοράς του Αγησιλάου εξαίρει ο Ξενοφών. Ποια εντύπωση προκαλούσε στους εχθρούς και στους φίλους του;

Γ' Στη σύνθεση του Ἀγησιλάου ο Ξενοφών χρησιμοποίησε έτοιμο ήδη υλικό από τα Ἑλληνικά του. Οι ομοιότητες είναι προφανείς. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν ορισμένες αποκλίσεις:

Ελληνικά 3.4.23. "Ἐνθα δὴ ὁ Ἀγησίλαος γινώσκων ὅτι τοῖς μὲν πολεμίοις οὕτω παρείη τὸ πεζόν... ὡς αὐτοῦ τε καὶ παντὸς τοῦ στρατεύματος ἐπομένου.

3.4.24. Τοὺς μὲν δὴ ἵππεας ἐδέξαντο οἱ Πέρσαι· ἐπεὶ δ' ἅμα πάντα τὰ δεινὰ παρῆν, ἐνέκλιναν, καὶ οἱ μὲν αὐτῶν εὐθὺς ἐν τῷ ποταμῷ ἔπεσον, οἱ δ' ἄλλοι ἔφευγον. Οἱ δ' Ἕλληνες

ἐπακολουθοῦντες αἰροῦσι καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν. Καὶ οἱ μὲν πελτασταί, ὥσπερ εἰκός, εἰς ἄρπαγὴν ἐτράποντο· ὁ δ' Ἀγησίλαος κύκλω πάντα καὶ φίλια καὶ πολέμια περιεστρατοπεδεύσατο. Καὶ ἄλλα τε πολλὰ χρήματα ἐλήφθη, ἃ ἠῦρε πλέον ἢ ἑβδομήκοντα τάλαντα, καὶ αἱ κάμηλοι δὲ τότε ἐλήφθησαν, ἃς Ἀγησίλαος εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπήγαγεν (3).

Πβ.(1) Ἀγησίλαος 1.31, (2)1.32, (3)1.33

- 1. Ο Ξενοφών στα κεφάλαια 1.31-33 επαναλαμβάνει σε πολλά σημεία αυτολεξεί όσα είχε γράψει στα Ελληνικά 3.4.23-24. Ποιες μικρές αλλαγές επισημαίνετε στην αναδιατύπωση;
- 2. Σε ποιο σημείο του κειμένου του Αγησιλάου φαίνεται να «διορθώνει» πληροφορίες που είχε δώσει στα Ελληνικά;

Ἑλληνικά 4.3.15 Ἦσαν δὲ οἱ μὲν ἀντιτεταγμένοι τῷ Ἀγησιλάῳ Βοιωτοί, Ἀθηναῖοι, Ἀργεῖοι, Κορίνθιοι, Αἰνιᾶνες, Εὐβοεῖς, Λοκροὶ ἀμφότεροι· σὺν Ἀγησιλάῳ δὲ Λακεδαιμονίων μὲν μόρα ἢ ἐκ Κορίνθου διαβᾶσα, ἡμισυ δὲ μόρας τῆς ἐξ Ὀρχομενοῦ, ἔτι δ' οἱ ἐκ Λακεδαίμονος νεοδαμῶδεις συστρατεύσασθαι αὐτῷ, πρὸς δὲ τούτοις οὐ Ἡριππίδας ἐξενάγει ξενικοῦ, ἔτι δὲ οἱ ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεων Ἑλληνίδων, καὶ ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ὅσας διῶν παρέλαβεν· αὐτόθεν δὲ προσεγένοντο ὀπλίται Ὀρχομένιοι καὶ Φωκεῖς. Πελτασταί γε μὴν πολὺ πλείους οἱ μετ' Ἀγησιλάου· ἵππεῖς δ' αὖ παραπλήσιοι ἀμφοτέροις τὸ πλῆθος.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Ἦσαν αυτοί που είχαν αντιπαραταχθεί στον Αγησίλαο Βοιωτοί, Αθηναῖοι, Αργεῖοι, Κορίνθιοι, Αινιάνες, Αιτωλοί, Λοκροί και

οι δύο· και μαζί με τον Αγησίλαο μία μόρα Λακεδαιμονίων που είχε φτάσει δια θαλάσσης από την Κόρινθο, το μισό της μόρας από τον Ορχομένο, και επίσης οι νεοδαμώδεις από τη Λακεδαίμονα, αυτοί που είχαν εκστρατεύσει μαζί του στην Ασία, και επίσης οι μισθοφόροι των οποίων αρχηγός ήταν ο Ηριππίδας, και τέλος όσοι ήταν από τις Ελληνικές πόλεις της Ασίας αλλά και από τις πόλεις της Ευρώπης όσους παρέλαβε κατά τη διέλευσή του· από τους ντόπιους προστέθηκαν οπλίτες Ορχομένιοι και Φωκείς. Πελταστές πράγματι ήταν πολύ περισσότεροι με τον Αγησίλαο· οι ιππείς εξάλλου ήταν παραπλήσιοι στον αριθμό στη μια και στην άλλη παράταξη.

Πβ. Άγησίλαος 2.6,9-11

- 1. Σε ποιο από τα δύο κείμενα η περιγραφή της παράταξης των αντιπά-

λων είναι λεπτομερέστερη; Πού το αποδίδετε;

- 2. Ποια κρίση διατυπώνει ο συγγραφέας στο εγκώμιο (και όχι στο καθαρά ιστορικό του έργο) αξιολογώντας τον Αγησίλαο;

Δ' Ανασκευή επικρίσεων κατά του Αγησιλάου

Οι μελετητές του Ξενοφώντος υποστηρίζουν ότι το κείμενο του Αγησιλάου είναι κυρίως εγκώμιο αλλά έχει ως στόχο να ανασκευάσει και κατηγορίες που διατυπώνονταν κατά τον Σπαρτιάτη βασιλιά.

Κεφ. 2.21 Ἐπειδὴ δὲ εἰρήνης ἐπιθυμήσαντες οἱ πολέμιοι ἔπρεσβεύοντο, Ἀγησίλαος ἀντεῖπε τῇ εἰρήνῃ, ἕως τοῦς διὰ Λακεδαιμονίους φυγόντας Κορινθίων καὶ Θηβαίων ἠνάγκασε τὰς πόλεις οἰκάδε καταδέχεσθαι. Ὑστερον δ' αὖ καὶ Φλειασίων

τοὺς διὰ Λακεδαιμονίους φυγόντας
κατήγαγε, αὐτὸς στρατευσάμενος
ἐπὶ Φλειοῦντα. Εἰ δέ τις ἄλλη πη
ταῦτα μέμφεται, ἀλλ' οὖν φιλεται-
ρία γε πραχθέντα φανερά ἐστι.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ. Ὄταν οἱ ἐχθροὶ ἤθελαν
πια τὴν εἰρήνην καὶ ἐστειλαν πρέ-
σβεις γιὰ διαπραγματεύσεις, ὁ Ἀγη-
σίλαος ἀντιτάχθηκε στὴν εἰρήνην,
ὥσπου ἀνάγκασε τὶς πόλεις νὰ δε-
χτοῦν νὰ ἐπιστρέψουν ὅσοι ἀπὸ
τοὺς Κορινθίους καὶ τοὺς Θηβαίους
ἐξορίστηκαν λόγῳ τῆς συμπάθειάς
τοὺς πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους. Καὶ
αργότερα ἐπίσης καὶ ὅσους ἀπὸ
τοὺς Φλειασίους ἐξορίστηκαν λόγῳ
τῆς συμπάθειάς τοὺς πρὸς τοὺς Λα-
κεδαιμονίους τοὺς ἔφερε πίσω στὴν
πατρίδα τοὺς, ἀφοῦ ἔκανε αὐτὸς ὁ
ἴδιος ἐκστρατεία στὸν Φλειοῦντα.
Καὶ ἀν κάποιος κατηγορεῖ αὐτές τὶς
ἐνέργειες με ἄλλα κριτήρια, ἀλλὰ εἰ-

ναι φανερό τουλάχιστον ότι έγιναν από αγάπη προς τους (πολιτικούς του) συντρόφους.

4.2-3... Ἀγησίλαος δὲ οὐ μόνον τὸ μὴ ἀποδιδόναι χάριτας ἄδικον ἔκρι-
νεν, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ πολὺ μείζους τὸν
μείζω δυνάμενον. (3) Τὰ γε μὴν τῆς
πόλεως κλέπτειν πῆ ἄν τις αὐτὸν
εἰκότως αἰτιάσαιτο, ὅς καὶ τὰς αὐτῷ
χάριτας ὀφειλομένας τῇ πατρίδι καρ-
ποῦσθαι παρεδίδου;

7.7. «Εἰ δ' αὖ καλὸν καὶ μισοπέρσην
εἶναι, ὅτι... ὀρῶσι μὲν οὖν ἅπαντες
ταῦτα· ἐπεμελήθη δὲ τίς ἄλλος πώ-
ποτε πλὴν Ἀγησίλαος, ἢ ὅπως...»

- Ποιες κατηγορίες φαίνεται να ανα-
σκευάζει ο Ξενοφών;
- Ποια είναι τα χαρακτηριστικά μέσα
του λόγου του, με τα οποία προσπα-
θεί να πείσει για το αβάσιμο των
κατηγοριῶν;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 4ου ΤΟΜΟΥ

- **Ξενοφώντος Αγησίλαος**
(συνέχεια από τον 3ο τόμο)
(Α. Δρουκόπουλος - Γ. Χρυσάφης)
Αγησίλαος, Κεφ 1-16.....5

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.